मांगरोळ

श्री जैन तपागच्छ—संघ—पेढी—
प्रदत्त आर्थिक योगथी प्रकाशित

वीर सं. २४६५ धर्म सं. १७ विक्रम सं. १९९५
द्वितीय श्रावण

वडोदरा—लुहाणामित्र प्रिन्टिंग प्रेसमां अंबालाल वि. ठक्करे
प्रकाशकने माटे छाप्युं. ता. ३१-८-३९.

FOREWORD

[To the first edition]

Lord Mahāvīra, like His contemporary Lord Buddha, was born at a time when India was in a great ferment. The incorporation of the Vrātyas, or nomadic Aryans, into the orthodox fold, produced a revolution,-a revolution in ideas, speculations, language, dress, customs and manners,—in short, everything connected with ancient Indian life. India at that time was thoroughly caste ridden, the caste system had become inflexibly rigid, sacrifices were the order of the day, and these magical rites were accompanied by animal slaughter on a large scale The sacrifices, with their cooked meat, had become extremely popular, and the Brāhmanas had become supreme

Lord Mahāvīra, like Lord Buddha, the Vrātyas and the materialistic philosophers of that age, challenged everything that Orthodoxy had set up in the name of,

religion; He challenged their caste system, He challenged the superiority of the Brāhmanas, He challenged their sacrifices, and He challenged their immolation of animals on a large scale.

In His time there were no less than sixty schools of thought, known, of course by the Orthodoxy, as 'heretical' schools, headed by sixty 'heretical' teachers, each with new dogmas, each having a large following, and each putting up a strong fight against the Orthodoxy, that is to say, Brāhmanism. How, in the course of time, these schools became extinct, or merged in other more powerful religions, history does not tell, but we know that two among them, Buddhism and Jainism, grew subsequently to be the most enduring and powerful of the Indian religious systems. Mahāvīra and Buddha played a very important part in inaugurating two new lines of thought, and thus their lives will always have a perennial interest for all Indians so long as there are Indians living on this soil.

The rigidity of the caste system, and the Brāhmanical ascendancy in the time of Mahāvīra, tended, in a great degree to drown the intellectual celebrities of rival sects, and to stifle independent thinking, coming from, what the Brāhmanas considered to be the lower stratum of society. The Vrātyas and others not belonging to the social system of the Brāhmanas did not tolerate this, and they boldly proclaimed independence, with what result we all know. This is how India became the homeland of three great religious systems which

wielded tremendous influence during all the subsequent centuries and brought peace to mankind, not only in India but also in far distant countries. By the reaction of one religion on another, all the three religious systems became modified and more and more dignified and elevated, and the harsh and cruel elements in each were toned down by force of the very rivalry that existed between them.

In this brochure a translation is given of the short work recently composed by Muni Nyāyavijayaji in Sanskrita, entitled, the Vira Vibhuti, or *The Grandeur of Vira*. This work (in fifty seven verses) gives in a nut-shell the story of the life of Mahāvīra as preserved in the Svetāmbara tradition. He has also made an attempt to lay special stress on such anecdotes from His life as have a bearing on the problems of present day society, and has described most vividly the method followed by Mahāvīra in His life and the ideals first set up by Him. In Muni Nyāyavijayaji's own words, Mahāvīra's preachings can be summed up in three simple words:—

(i) Ahimsā, or non-injury.
(ii) Sanyama, or control of the sense organs.
(iii) Sevā, or service—the three corner-stones on which the great structure of Jainism is reared.

Like a true saint, Muni Nyāyavijayaji here exhorts his fellow men to realise these three principal tenets of Jainism, and to put them into practice in their

daily life, customs and manners. There is, therefore no bigotry in it, there is nothing sectarian about it, and there is nothing of provincialism in it Jainism thus, is a universal religion, and its character is more than national,–it is truly international. Any one practising these ideals is a real Jaina whether he calls himself a Jaina or not, or whether he is in India, in Japan or in America.

Lastly, I have to express my gratitude to Muni Nyayavijayaji for his kindness in entrusting me with the work of translating this important work in English, and for his trust in me,–an alien in point of religion Indeed, I have had many opportunities of coming into close contact with this great soul, and I have learnt how to respect one who has embraced cheerfully all the miseries of life in order that others may enjoy happiness A few such eminent saints a few such torch bearers of light–will keep up the reputation of any country as the greatest home of piety, righteousness and virtue I had much hesitation in undertaking this work but to me Muni Shri's word is an order

BARODA
16th October 1932

B. B.

Mahavira-The great Hero

By

A. J. Sunavala, ·

B. A, LL. B,

It is now admitted by all that Vardhamāna or Nirgrantha Jnātaputra, best known as Vira or Mahāvira, regarded by the Jainas as the twentyfourth and last Tirthankara was a historical personage and a contemporary of Shākya Muni, the Buddha. He was born in the year 599 B. C., or towards the end of the Dusamā Susamā period, the fourth Ara, as the Jainas reckon· time, on the thirteenth day of the bright half of Chaitra. He is said to have perfected his vow Kalpa after Kalpa. Many a hundred incarnations preceded that final incarnation in which the highest knowledge and intuition, called Kevala-Jnāna, was attained. Step by step he climbed up the long ladder of existence; life after life of self-abnegation and devotion led him from earthly

manhood to divine humanity, from divine humanity to the position of a Jina or a Tirthankara. Immeasurable ages of innumerable lives lay behind him ere he was born in the royal palace at Kundapura or Kundagrāma-a Kshatriya suburb of Vaishāli, the capital of Videha or Tirhut-born for his last birth upon this planet, born to reach the perfect illumination, born to become a mighty teacher and instructor of myriads and myriads of the human race.

The Jainas, both Shvetāmbaras and Digambaras, state that he was the son of King Siddhārtha of the celebrated race of Ikshvāku and of the Kāshyapa Gotra, and that his mother Trishalā was sister to King Chetaka of Vaishāli, and was also related to King Bimbisāra of Magadha then the most powerful state in India. The name given by his parents was Vardhamāna, as causing increase of riches, peace and prosperity, but Indra or Shakra-the chief of the gods-gave him also the appellation of Mahāvira as significant of his power and supremacy over gods and men.

For nearly thirty years Mahāvira seems to have lived in the bosom of his family. According to the Shvetāmbara tradition he was prevailed upon by his parents to marry Yashodā, daughter of the prince Samaravira. By her he had a daughter, Anojjā or Priyadarshanā, who was married to a noble of the name of Jamāli-one of the Saint's pupils and founder of a new sect-and who in her turn had a daughter called Sheshavati or Yashovati. Mahavira's parents and with

them probably their whole Clan of Nāya Kshatriyas were followers of the tenets of Pārshvanātha–the twenty-third Tirthankara–who is said to have preceded Mahāvira by 250 years. They died when Mahāvira was twenty-eight years old, and the government of the country naturally devolved on his elder brother Nandivardhana. Mahāvira now felt free to become an ascetic. After two years of abstinence and self-denial at home, he resolved to fulfil his vow–the vow that he had taken, long lives before, to renounce all, to reach illumination, and to become a saviour of the world. He took the permission of his brother and the royal councillors, gave away his wealth in charity, and then, surrounded by crowds of people, proceeded towards the Shandavana park outside the Kshatriya suburb of Vaisāli. There in the centre of the park, under the shade of the evergreen Ashoka tree, he quietly descended from his state palanquin, took off his ornaments, stripped off his princely garments, plucked out his hair in five handfuls, paid obeisance to all liberated spirits, and vowing to do no sinful act, entered upon that ascetic life, the austerities of which were to dry up all the founts of Karma and free him from the sorrowful cycle of birth and rebirth.

This great initiation, all sects agree, took place when Mahāvira was thirty years of age, some time between 570 and 509 B. C., on the tenth day of the latter (?) half of Mārgashirsha or Māgasara. For twelve years he led a life of severe austerities, observing

frequent fasts of several months' duration, practising penances greater than any other practised, always meditating, always striving to realize himself, always sinless and circumspect in thought, in word and in deed For full twelve years the homeless ascetic wandered from place to place, never staying for longer than a single night in a village or for more than five nights in a town, and only resting during the four months of the rainy season, always bearing with perfect patience and equanimity all kinds of hardship and cruel ill-treatment at the hands of his enemies and the savage tribes of Vajrabhumi Suddhibhumi and Lat or Lar, the countries apparently of the Gonds As he was thus wandering on his way, the time approached when perfect illumination was to be found For, in the thirteenth year after his renunciation of the world and initiation as an ascetic, on the tenth day of the bright half of Vaishakha, as he was seated under the shade of a sal tree outside Jrimbhakagrama, on the north bank of the river Rijupalika-a place not very far from the Parshvanātha hills-as he sat there beneath the sacred tree, there dawned on him the light which he had been born into the world to discover, there came to him, in that silent hour of deep meditation, the mighty awakening which made him the enlightened, the omniscient, the all-knowing which told him of sorrow, of the cause of sorrow, of the cure of sorrow, and of the path which leads beyond it. The bonds of Karma-the enemies to enlightenment, wisdom and salvation-were snapped like an old rope, and the Kevala Jnāna-the only knowledge-

knowledge which is full and complete, unimpeded and unobstructed, infinite and supreme-became his own

The last thirty years of his life Mahāvira passed in teaching his religious system and organizing his order of ascetics. The scene of his labours is mostly along the Ganges, in the modern districts of Bihar and Allahabad In the towns which lay in these parts he spent almost all the rainy seasons during his spiritual career, though at times he extended his travels as far west and north as Shravasti and the foot of the Himalayas Men and women of all castes and classes from the lands east of the Middle Country crowded into his order, and from these grew the four representatives of the Jaina community Sadhus, Sadhvis Sravakās and Sravikās-monks, nuns, laymen and laywomen Mahavira's name and fame greatly perturbed the Brahamanas of Magadha, and several of their most eminent teachers undertook to refute his doctrines Instead of effecting their purpose, however, they became converts, and constituted his Ganadharas Chief disciples and teachers of his doctrines In thirty years Mahāvira is said to have converted to Jainism Magadha Bihar, Prayāga, Kaushambi, Champapuri, and many other powerful states in North India The Jainas, both Shvetambaras and Digambaras have recorded the names of the places where he stayed during each rainy season They also give the names of the different rulers he visited. They tell us how Chetaka, king of Videha, became a patron of his order, how Kunika, king of Anga, gave

him the most cordial welcome; how Shatānika, king o- Kausāmbi, listened with deep interest to his discourses; how Shrenika, king of Magadha, asked him thousands of questions concerning the faith, and, all of them being satisfactorily answered, became one of the strongest champions of the religion of the Jina.

We now come to the closing scene of Mahāvira's life. His last rainy season was spent in Pāpā-the modern Pāvāpuri-a small town in the Patna district, still held sacred by the Jainas. Hastipāla, the ruler of the place, was a great patron of Mahāvira, and, according to the Kalpa-Sutra, it was in the office of his scribs that the venerable ascetic died. He attained Nirvāna, cut asunder the ties of birth, old age and death, became a Siddha, a Mukta, *freed from all misery, freed from all pains.*

This is said to have occurred in 527 B. C., some 605 years before the commencement of the Shaka era, and 470 years before King Vikramāditya Mahāvira's system of teaching, as it has come down to us, is full of metaphysics and philosophy; but apart from these, its main purpose, summed up in a few words, is to free the soul from its mundane fetters by means of the three jewels: Samyak Jnāna, Samyak Darshana, Samyak Chāritra—Right Knowledge, Right Faith, Right Conduct. His great message to mankind is that birth is nothing, caste is nothing, but Karma is everything, and on the *destruction of this* Karma *depends* final Emancipation.

卐

વિશ્વબન્ધુ મહાવીર

જે સમયની વાત આપણે કરી રહ્યા છીએ તે વખતની ભારત વર્ષની સ્થિતિ બહુ વિચિત્ર હતી. જે વખતે કર્મકાંડીઓ કર્મકાંડની અજ્ઞાન જાળમાં પ્રજાને ફસાવી રહ્યા હતા, પંડિતો અને ધર્માચાર્યો પ્રજાના ભોળપણનો ગેરલાભ લઈ તેમને અન્ધ શ્રદ્ધાની ખાઇમાં પટકી રહ્યા હતા, ઉચ્ચ કહેવાતાઓ બીજાઓને નીચ સમજી સતાવી રહ્યા હતા, પુરુષો પૌરુષ-મદમાં છકી જઈ સ્ત્રીજાતિના હક્ક પર છીણી મૂકી રહ્યા હતા, અને જે વખતે ધર્મને નામે યજ્ઞાદિમાં પશુહિંસાનાં પાપ ધમધમી રહ્યાં હતાં, તેવે વખતે ભગવાન્ શ્રીમહાવીરનો પ્રાદુર્ભાવ થાય છે. લગભગ અઢી હજાર વર્ષ ઉપરનો એ સમય પાખંડ, અનાચાર, દંભ, સત્તા અને જાતિ-કુલાભિમાન-મદોથી એટલો ભરચક હતો કે અશાન્તિનાં ઉગ્ર વાદળોમાં ઘેરાયલી તત્કાલીન પ્રજાનો ઉદ્ધાર કરવા કોઇ મહાન્ શક્તિનું અવતરણ થવું સ્વાભાવિક હતું. સ્વર્ગ-નરકના ઈજારદારો જ્યારે તીડનાં ટોળાંની જેમ ધરતી પર ઉભરાઈ નિકળે છે, અધિકારનો રાહુ જ્યારે ખુલ્લી

રીતે માનવતા પર આક્રમણ કરે છે, પરમ્પરા અને કુલીનતાના જોરે દીન, ગરીબ અને દુર્બલોને દબાવી દેવામા આવે છે, ત્યારે એ બધા પાખડો, વ્હેમો, દભો, અનીતિઓ અને મૂઢ પરમ્પરાઓના માચડાઓને ફગાવી દેવા અને વિશુદ્ધ સત્યનો મહાન્ પ્રકાશ જગત્મા પ્રગટાવી પ્રજાને મગલ–નાદ સુણાવવા સમર્થ ક્રાન્તિકાર મહાપુરુષ પ્રકટ થાય છે

આત્મજ્યોતિનો પૂર્ણ પ્રકાશ મેળવ્યા પછી તે મહાન્ પ્રભુ મગધ દેશની વિશાળ ભૂમી પર પ્રજાની સામે જ્ઞાનની જ્યોત ધરે છે એમાથી મહાન્ ક્રાન્તિ ઉત્પન્ન થાય છે એ ક્રાન્તિથી ગુરુડમ વાદના ઉન્માદી ગાઢા ઉધા વળે છે, ધર્મના ઠગારા પાખડો ભાગી ઉઠે છે, કર્મકાડની અજ્ઞાનજાળ વિખાઈ જાય છે, ઉચ્ચ–નીચની ભેદભાવનાઓ ઢીલી પડે છે અને સ્ત્રી–પુરુષોનુ વિકાસ સાધક અધિકારસામ્ય સ્થાપિત થાય છે એ ક્રાન્તિથી હિંસાવાદના રોગચાળા પર જબ્બર ફટકો પડે છે અને અહિંસા–ધર્મનો ધર્મ-ધ્વજ ફરકતા માડે છે

ભગવાન્‌ના પ્રવચનનુ સારભૂત રહસ્ય રાગ–દ્વેષને શમન કરવાનુ ફરમાવે છ ધર્મનુ તત્ત્વ એક માત્ર આત્મશુદ્ધિના સાધનમા છે ચિત્તના દોષાનુ પ્રક્ષાલન એનુ નામજ ધર્મ–સાધના જૈન દર્શનનો એ સ્પષ્ટ સુનાલેખ છે કે —

> नाशाम्बरत्वे न सिताम्बरत्वे
> न तर्कवादे न च तत्त्ववादे ।
> न पक्षसेवाश्रयणेन मुक्ति
> कषायमुक्ति किल मुक्तिरेव ॥

દિગમ્બર થઈ જવામા કે શ્વેતામ્બર થઇ જવામા મુક્તિ નથી

તર્કવાદમા કે તત્ત્વવાદમા મુક્તિ નથી. સપ્રદાય–પક્ષમા કે ક્રિકાબંદીમા મુક્તિ નથી કિન્તુ કષાયોથી–રાગદ્વેષથી–ક્રોધ–લોભ–મદ–માયાથી મુક્ત થવામા જ મુક્તિ છે.

મહાવીરના વર્તમાન પ્રવચનમા જેમ તત્ત્વ–વિચારણાને સ્થાન છે, તેમ ચારિત્રસબન્ધી ઉપદેશને પણ એટલુ જ સ્થાન છે. જૈન દર્શનનો મુખ્ય વિષય નવ તત્ત્વો છે જીવ, અજીવ, પુણ્ય, પાપ, આસ્રવ, સવર, બન્ધ, નિર્જરા અને મોક્ષ મુખ્ય તત્ત્વો જીવ, અજીવ એ બેમા બધા તત્ત્વોનો સમાવેશ થઈ જાય છે

જીવનુ મુખ્ય સ્વરૂપ જ્ઞાન–શક્તિ છે જેમા જ્ઞાન–શક્તિ નથી તે અજીવ સત્કર્મ તે પુણ્ય અસત્કર્મ તે પાપ કર્મ બધાય એવા કામ તે આસ્રવ કર્મ બધાતા અટકે તે સવર કર્મ (આત્મા સાથે) બધાવા તે બન્ધ બધાયેલ કર્મનો નાશ થવો તે નિર્જરા. તમામ કર્મ–બન્ધોથી મુક્તિ તે મોક્ષ આ નવ તત્ત્વોની ટૂકી અને સાદી સમજ.

ચારિત્ર એક ગૃહસ્થાશ્રમને અનુકૂળ અને બીજુ સન્યાસીને અનુકૂળ એમ બે વિભાગોમા જૈનદર્શન બતાવે છે સન્યાસીને અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય, અપરિગ્રહ એ મહાવ્રતો છે, ગૃહસ્થાશ્રમીને એ અણુવ્રતો છે

જૈન દર્શનમા જાતિભેદને સ્થાન નથી આત્મ–વિકાસમા ચઢે તે ઉચ્ચ અને પડે તે નીચ જેના ગુણ–કર્મો ઉંચા તે ઉચ્ચ અને નીચા તે નીચ મહાવીરના લક્ષાવધિ વ્રતધારી ધર્મી શ્રાવકોની અન્દર કણબી–પટેલ–કુભાર જાતના પણ હતા અન્ત્યજો અને ચાડાલો પણ મહાવીરના ચરણોનુ શરણ લઇને, મહાવીરના સન્માર્ગ–

-નો ઉપાસક બનીને પોતાનો આત્મા સાધી ગયા છે. સત્યના પંથે ચાલનાર ભંગી ઉચ્ચ છે, અને અસત્યના માર્ગે ચાલનાર બ્રાહ્મણ નીચ છે એમ મહાવીરનું ધર્મશાસ્ત્ર પોકારે છે, જે વાતને "चतुर्वेदोऽपि दुर्वृत्तः स शूद्रादतिरिच्यते" વગેરે મહાભારતાદિ-વચનો પુષ્ટિ આપે છે.

પૂર્વે અનેકાનેક જૈન રાજાઓ, જૈન મન્ત્રીઓ અને જૈન સરદારોએ પ્રજાની ભલાઇ માટે, દેશના રક્ષણ માટે મ્હોટાં મ્હોટાં યુદ્ધો ખેડયાં છે, અને એમ કરી તેઓએ પોતાની જૈન-વીરતાને દીપાવવા સાથે માતૃભૂમિનું હિત સાધ્યું છે. આવા અનેક નર-પુંગવોનાં ઉજ્જ્વળ જૈન જીવન ધર્મ તેમજ દેશનાં ઇતિહાસ-પૃષ્ઠોને શોભાવી રહ્યાં છે. વીરનો ભક્ત વીરજ થઇ શકે. જૈન એટલે સાચો વીર. પરોપકાર અને સેવા એ એના જીવન-મન્ત્રો હોય. એની અહિંસા શરાતનથી ઝગમગે અને હિંસકો તથા આતતાયીઓને સીધાદોર કરી મેલે.

ભગવાન્ મહાવીરના દાર્શનિક અને ચારિત્રવિષયક સિદ્ધાન્તો જગત્ માત્રને ઉપયોગી અને હિતાવહ છે. એ સિદ્ધાન્તો પર લખાયેલ ગ્રન્થ-સાહિત્ય આજે પણ બહુ મ્હોટા પ્રમાણમાં છે અને જગતના સાહિત્ય-સંસારમાં મહત્ત્વનું સ્થાન ભોગવે છે, જેના વિશિષ્ટ અધ્યયનના પરિણામે યુરોપીય સ્કૉલરોએ હજારો માઇલ છેટેથી કેવા પોતાના અવાજોમાં આપણે સાંભળીએ છીએ કેઃ—

"In conclusion let me assert my conviction that Jainism is an original system, quite distinct and independent from all others; and that therefore, it is of great importance for the study of philosophical thought and religious life in ancient India."

અર્થાત્—અન્તમાં મને મારો નિશ્ચય જણાવવા દો. કે જૈન ધર્મ એ મૂળ ધર્મ છે, બીજાં સર્વ દર્શનોથી તદ્દન જુદો અને સાવ સ્વતન્ત્ર છે. પ્રાચીન ભારતવર્ષના તત્ત્વજ્ઞાન અને ધાર્મિક જીવનના અભ્યાસ માટે તે બહુ અગત્યનો છે.

" Now what would Sanskrita poetry be without the large Sanskrita literature of the Jainas! The more I learn to know it the more my admiration rises. "

અર્થાત્—જૈનોના મહાન્ સંસ્કૃત-સાહિત્યને અલગ પાડવામાં આવે તો સંસ્કૃત કવિતાની શી દશા થાય ! આ બાબતમાં જેમ જેમ વધારે જાણવાનો અભ્યાસ કરું છું, તેમ તેમ મારા આનન્દ-યુક્ત આશ્ચર્યમાં વધારો થતો જાય છે.

કોઈ પણ તટસ્થ અભ્યાસી એ જોઇ શકશે કે ભગવાન્ મહાવીરના જીવન-સિદ્ધાન્તો મહાન્ વિશાલ અને વ્યાપક છે, મનુષ્ય માત્રને ઉપયોગી છે અને જીવન-વિકાસની સાધન-વિધિમાં તેનું સ્થાન અસાધારણ છે.

ભગવાન્ મહાવીરના જીવન-વૃત્તનું અવલોકન કરતાં કોઇ પણ વિચારક જોઇ શકશે કે એ મહાપુરુષના આધ્યાત્મિક જીવનમાં તપ, વૈરાગ્ય અને સમભાવની પરાકાષ્ઠા છે.

જે ભયંકર વિષધરની વિષ-જ્વાલાઓથી આખું જંગલ ભય-ભૈરવ બની ગયું છે અને જ્યાં માણસોનો તો શું, પણ બીજા પ્રાણીઓનો પણ રસ્તો બંધ થઈ ગયો છે એવા ઘનઘોર બીષણ જંગલના રસ્તે મહાવીર જાણી જોઇને પસાર થાય છે, અને તે એક જ ઉદ્દેશથી કે એ બીહામણા સર્પનું ભલું કરવું. તેના અજ્ઞાન અને ક્રોધાન્ધ જીવન પર એ કારુણિકને દયા આવે છે અને એ અજ્ઞાની પ્રાણીના ત્રાસનું સ્વાગત કરતો એ મહાત્મા એની

સમ્મુખ ઉપસ્થિત થાય છે ભુજગની ઉગ્ર જ્વાળા મહાત્મા પર પડે છે અને મહાત્માનો શાન્તિ-નાદ ભુજંગ પર પડે છે

આખરે મહાત્માની જીત થાય છે મહાત્માના શાન્તિ-રસના પ્રવાહમા ભુજગનો ક્રોધ-મળ ધોવાય છે મહાત્માનો મહાન્ આત્મ-નાદ તેના આન્તર જીવનને સ્પર્શ કરે છે ભુજગનુ રુગ્ણ માનસ સ્વસ્થ બને છે

શાન્તિથી શાન્તિ ! અને પ્રેમથી પ્રેમ ! વિશુદ્ધ પ્રેમના પ્રભાવ-થી વૈરીનું વૈર ધોવાઇ જાય છે અને વૈરીને મિત્ર બનાવી શકાય છે અહિસાનો આ મહાન્ સિદ્ધાન્ત મહાવીરના જીવનમા છલોછલ ભર્યો છે, અને આજે પણ એનો આભાસ જગત્ જોઈ રહ્યુ છે

'સગમ' દેવ મહાવીરના ઉપર અનહદ મારો ચલાવી રહ્યો છે, છતા તેની ઉપર મહાવીરનુ એક રૂવાડુ પણ ક્રોધથી ફડફડતુ નથી ઉલટુ, એ અજ્ઞાનીને માટે એ મહાત્માના હૃદયમા દયા છૂટે છે પોતાની પર પડતા મારોને તો એ મહાત્મા ગણકારતો નથી, કિન્તુ જે અજ્ઞાનમાથી એ દુર્જન ચેષ્ટા વરસી રહી છે તેને માટે એ મહાત્માનુ હૃદય દયાર્દ્ર બને છે "એ બીચારાનુ શુ થશે -" ની દયાભરી લાગણી મહાવીરની આખોમા પાણી લાવે છે હદ થઇ જાય છે શમવૃત્તિની ! સમતાની પરાકાષ્ઠા !

"ગીતા"નો નાદ છે "**परित्राणाय साधूना विनाशाय च दुष्कृताम् । धर्मसंस्थापनार्थाय** xxx" પણ મહાવીરના આત્મનાદમા "**विनाशाय दुष्कृताम्**"ને બદલે **उद्धाराय दुष्कृताम्** (પાપીઓનો નાશ કરવા માટે નહિ, પણ તેમનો પણ ઉદ્ધાર કરવા માટે) સભળાય છે કેટલો ઉચો આદર્શ કેવુ ઉચુ જીવન ! કેટલો સમભાવ ! વિશ્વબન્ધુ જીવન અહીં પરાકાષ્ઠાએ પહોચે છે !

જગતને જે પવિત્ર જ્ઞાન એ મહર્ષિએ ધર્યું છે, આધ્યાત્મિક તત્ત્વનો જે પ્રકાશ એ મહાન્ પ્રભુએ પ્રજામાં રેલાવ્યો છે એનો ખ્યાલ વર્તમાન આચારાંગ, સૂત્રકૃતાંગ, ભગવતી અને ઉત્તરાધ્યયન વગેરે આગમોનું અવલોકન કરતાં સુજ્ઞ વાચકને આવી શકે છે. અને આ અલ્પકૃતિ પણ એ જ આશયથી વાચક વર્ગની આગળ ઉપસ્થિત કરું છું.

ન્યાયવિજય

卐

प्रवेशोद्गारः ।

कर्त्तुं मनुष्य-कर्त्तव्यं
ज्ञातुं मानव-जीवनम् ।
सम्यग्रूपमधीयीत
श्रीमहावीर-जीवनम् ॥ १ ॥

श्रीमहावीर-वृत्तस्य
ग्रन्था: सन्ति प्रकाशका: ।
प्रणीता: पूर्वविद्वद्भि-
र्बहव: सुप्रतिष्ठिता: ॥ २ ॥

अयं क्षुद्र: प्रयासस्तु
तन्महात्मचरित्रत: ।
कर्त्तव्यबोधपाठाना-
मुपदर्शन-इच्छित: ॥ ३ ॥

—लेखक: ।

卐

૧–મનુષ્ય-કર્તવ્ય બજાવવા અને માનવ-જીવનનું જ્ઞાન મેળવવા માટે ભગવાન્ મહાવીરદેવનું જીવન સારી રીતે અધ્યયન કરવા યોગ્ય છે.

૨–મહાવીરદેવના જીવન-ચરિત્રનો પ્રકાશ કરે એવા પૂર્વવિદ્વદ્રચિત અનેક સુપ્રતિષ્ઠિત ગ્રન્થો વિદ્યમાન છે.

૩–આ ક્ષુદ્ર પ્રયાસ તો મહાવીર પ્રભુના જીવનમાંથી કર્તવ્ય-વિષયક બોધ-પાઠો પ્રદર્શિત કરવાની દૃષ્ટિએ છે.

वीर-विभूतिः ।

The Grandeur of Vira.

Part I

The biography of Lord Mahāvira.

तपश्चराणां धुरि कीर्त्यते यो
महानहिंसाचरणावतारः ।
जगद्धिताऽऽदर्शविभासिवाचः
स्मरामि तं किञ्चन वर्धमानम् ॥ १ ॥

卐

જે તપસ્વીઓમાં અગ્રેસર તરીકે ગવાય છે, જે અહિંસાનો યા અહિંસામય ચારિત્રનો મહાન્ અવતાર છે અને જેની વાણી, જગતને હિતાવહ એવા આદર્શનો પ્રકાશ કરનારી છે, એ વર્ધમાનને હું કંઇક યાદ કરૂં છું.

♣

Let me meditate awhile on the Lord Vardhamāna, the best amongst ascetics, the great incarnation to practise non-injury, and whose teachings illumined the ideal which proved beneficial to mankind.

मूलाभिधानं खलु वर्धमानो
देवार्यनाम्नाऽभिदधे प्रजाभिः ।
वीरः पुनर्वीरतया प्रसिद्धः
स सन्मतिर्ज्ञातसुतोऽप्यभाषि ॥ १ ॥

卐

મૂલ નામે ‘ વર્ધમાન ’ છે. પ્રજાએ એમને ‘ દેવાર્ય ’ નામથી સંબોધ્યા છે. વીરતાના યોગે ‘ વીર ’ નામથી પ્રસિદ્ધ થયા છે. એઓ ‘ સન્મતિ ’ અને ‘ જ્ઞાતપુત્ર ’ પણ કહેવાય છે.

❧

Vardhamāna was His original name. He was known as Devarya by the people, His prowess won Him the name of Vira, and He was also called Sanmati and Jñātaputra.

प्राचीनवर्णाश्रमधर्मणा स्वां
गतिं तनोति त्रिशलाङ्गजन्मा ।
चतुर्ष्वसौ विश्रममाश्रमेषु
कुर्वन् क्रमादन्तत एति पूर्णम् ॥ ३ ॥

卐

'ત્રિશલાનન્દન' પ્રાચીન વર્ણાશ્રમ–પદ્ધતિના માર્ગે પોતાની ગતિ લંબાવે છે. ચાર આશ્રમોમાં ક્રમશઃ વિશ્રામ લેતો એ મહાપુરુષ આખરે પૂર્ણવિશ્રામી બને છે.

According to the ancient rules prescribed for the castes and the orders, He, the son of Triśalā, passed His days, after resting awhile, in the four orders until He became entitled to complete rest.

पद समस्ति प्रथम जनन्या
आराधनीय प्रथम स देव ।
कर्त्तव्यमूतामिति मातृभक्ति—
मसौ विधत्ते कियदग्रकोटिम् ! ॥ ४ ॥

卐

માતાનું સ્થાન પ્રથમ છે. માતૃદેવ પ્રથમ આરાધન કરવા યોગ્ય છે એ માટે 'વર્ધમાન' કર્ત્તવ્યમૂત માતૃભક્તિ કેટલી ઉંચી હદની બજાવે છે !

☘

The mother is given the highest place, the mother is to be adored as the first deity Thus Vardhamana in token of respect towards His mother, performed His duties in a manner scarcely surpassed by any

खेदो जनन्या मम कोऽपि मा भूद्
इति स्थिरीभावमवाप्य गर्भे ।
स मातृभक्तेरनुशास्ति पाठं
स्वयं समाचर्य महत्तमां ताम् ॥ ५ ॥

卐

મારાં માતાજીને કોઇ પ્રકારનું દુઃખ ન થાય એ ઇરાદે ગર્ભમાં સ્થિર થઇને–પોતાનું હાલવુ-ચાલવું બંધ કરીને એ મહાનુભાવ માતૃભક્તિનો પાઠ શિખવે છે–સ્વયં એ વસ્તુને પોતે આચરણમાં મૂકીને શિખવે છે.

In order to save His mother pain, He stayed motionless in the womb, and thus taught the art of filial devotion after having practised this great art Himself.

स शैशवेऽप्यद्भुतनिर्भयत्वः
क्रीडन् वयस्यैः सह बालवीरः ।
विलोकते भीषणमन्यदाऽहिं
क्षिपत्यमुं रज्जुवदन्यतो द्राक् ॥ ६ ॥

બાલવયમાં પણ અદ્‌ભુત નિર્ભયતા ધરાવનાર એ બાલ-વીર પોતાના ગોઠીયાઓ સાથે રમત રમતાં એક દિવસે એક ભયંકર ભુજંગ દેખે છે, અને તુરત જ તેને દોરડીની જેમ પકડી અલગ ફેંકી દે છે.

The brave boy in His very childhood displayed remarkable fearlessness, throwing aside, like a rope, a snako of terrible appearance while playing with His friends.

क्रीडां सुहृद्भिः स पुनः करोति
प्रत्यागतैः सर्पभयात पलाय्य ।
सञ्चारणं निर्भय-संस्कृतीनां
प्रजासु बाल्यादुपदिश्यतेऽत्र ॥ ७ ॥

卐

અને ફરી એ, સર્પના ભયથી નાશી જઈને પાછા ઉપસ્થિત થયેલા મિત્રો સાથે રમત રમવા લાગી જાય છે. આ ઉપરથી, બાળકોમાં બચપણથી નિર્ભયતાના સંસ્કારો પાડવાનું સૂચવાય છે

ॐ

On the return of His playmates, who had run away through fear of the serpent, He resumed His play; this incident seems to preach to mankind the necessity of cultivating an attitude of fearlessness from very childhood.

तमष्टवर्षं पठनस्य हेतो-
रधीतिशालां नयतः पिताऽम्बा ।
माता च शत्रुर्जनकश्च वैरी
न यौ समध्यापयतः प्रजां स्वाम् ॥ ८ ॥

卐

આઠ વર્ષની ઉમ્મર થતાં વર્ધમાન કુમારને ભણાવવા માટે માતા–પિતા વિદ્યાશાલામાં લઇ જાય છે. તે માતા શત્રુ છે અને તે પિતા વૈરી છે કે જેઓ પોતાની ઓલાદને બરાબર વિદ્યાભ્યાસ કરાવતા નથી.

When He attained the age of eight years, His parents took Him to school in order that He might study. Those parents who do not educate their children properly are indeed considered to be their enemies.

परं महोद्भासिमतेरधीतौ
नावश्यकस्तस्य परिश्रमः स्यात् ।
तथाविधाः खल्वनधीति-विज्ञाः
प्राग्जन्मसंस्कारसमर्थशक्त्या ॥ ९ ॥

卐

પણ, મહાન્ તેજસ્વી પ્રજ્ઞાધારક એવા વર્ધમાનને વિદ્યાધ્યયન માટે પરિશ્રમ કરવાની જરૂર ન હોય. એવાઓ વસ્તુતઃ જન્માન્તરના સમર્થ સંસ્કાર-બળથી અનધ્યયન-વિદ્વાન્ હોય છે.

ॐ

But for acquiring knowledge no labour seems to have been necessary for Him who was the very personification of radiant intellect. People like Him become automatically enlightened because of the conformations acquired in previous births.

युवत्व-कालः स्मर-रङ्गभूमि-
न चापलं तन्मनसस्तथापि ।
तन्मानसं संयमयोगमुद्रं
विशन्ति नो वैषयिका विचाराः ॥ १० ॥

卐

યૌવનકાલ એ કામદેવની રંગભૂમિ છે. તે વખતે પણ તે કુમારનું મન ચપલ થતું નથી. તેના સંયમયોગથી મુદ્રિત માનસમાં વિષયના વિચારો પ્રવેશ પામતા નથી.

ॐ

Youth is said to be a stage for the God of Love to play on. Even in youth His mind was clam. Thanks to His practice of restraint, nothing of the objective world could enter H s mind.

न तादृशो राजकुमारकस्य
दुरापता राजकुमारिकाणाम् ।
परं पुरस्तस्य विवाह-वार्त्ता-
मुद्घाटयेत् कः प्रशमोज्ज्वलस्य ? ॥ ११ ॥

卐

તેવા રાજકુમારને રાજકુમારીઓની શી ખોટ હોય ! પણ, પ્રશમભાવથી ઉજ્જ્વલ એવા એ યુવકની આગળ વિવાહ કરવાની વાત કોણ મૂકે !

There could be no dearth of princesses for a prince of such high attainments. But who could open the topic of marriage before Him who was bright by very reason of His complete control over the senses ?

विचिन्तयेयुश्चपला युवानः
पदार्थपाठं सुमहान्तमेतम् ।
कुचालतो बालक-जीवनानां
रक्षा-प्रबन्धः प्रविधेय आप्तैः ॥ १२ ॥

卐

ચપલ યુવાનોએ આ મહાન્ પદાર્થપાઠ પર ધ્યાન આપવું જોઈએ. બાળકોના જીવનને ખરાબ ચાલથી બચાવવા માટે આપ્ત જનોએ પ્રબન્ધ રાખવો જોઈએ.

❧

Let the fickle youth of modern days meditate on this excellent example. It is the sacred duty of guardians to make an attempt to save their wards from the evil ways of life.

अज्ञानयोगं चरितं गृहस्य
शिक्षालया दूषितवातसक्ताः ।
सत्सङ्ग-बोधो विरलस्ततोऽद्य
प्रजाः कुमार्गं द्रुतमाविशन्ति ॥ १३ ॥

卐

ગૃહજીવનની અજ્ઞાન દશા, શિક્ષણાલયોનાં દૂષિત વાતાવરણ અને સત્સંગ તથા સદુપદેશની ખામી—એથી આજની ઉછરતી પ્રજા ઝટ આડે માર્ગે ઉતરી જાય છે

Because domestic life to-day is steeped in ignorance; because schools are in the midst of a vitiated atmosphere; and because wisdom derived from noble company is scarce, people are quick to stray into paths of vice

तासां बलं 'नाटक'- होटला'धा
निघ्नन्ति, शृंगारिकवाचनं च ।
रक्तस्य शोषं कुरुते, विलासा-
न्वेषाय चाटन्ति विलासिचित्ताः ॥ १४ ॥

卐

નાટક-હોટલ વગેરેના શોખ તેમનું બળ હણી રહ્યા છે, શૃંગારિક વાચન તેમનું ખૂન ચુસી રહ્યું છે અને વિલાસીઓ વિલાસની શોધમાં આથડે છે.

♣

Dramas, hotels and similar institutions sap their vigour and the reading of erotic literature drains them of vitality. Those among them who are inclined to amorous pleasures wander, seeking.

जितेन्द्रियं ज्ञातसुतस्य वृत्तं
निवेदनं साधु कुमारकाणाम् ।
ब्रह्माश्रमी योग्यविवाहपूर्वं
ब्रह्मव्रतं पूर्णतयाऽभिरक्षेत् ॥ १५ ॥

卐

જ્ઞાતપુત્રનું જિતેન્દ્રિય જીવન જગતના કુમારોને માટે સુન્દર નિવેદન તરીકે છે કે, યોગ્ય વિવાહ કરવા પૂર્વે બ્રહ્મચર્યાશ્રમના પાલકે પૂર્ણ રીતે પોતાના બ્રહ્મચર્યનું રક્ષણ કરવું જોઇએ.

☙

The instance of the son of Jñāta, who had perfect control over His senses, is, indeed, an object lesson to young men. One who belongs to the order of students must observe the vow of complete celibacy before he can become eligible for the order of householders.

ब्रह्मव्रतं जीवनमूलभूतं
ब्रह्माश्रमः सद्गुणराशिदीपः ।
ब्रह्माऽऽस्पदं शक्ति-महः-सुखानां
कर्त्तव्यमाद्याश्रमपालनं सत् ॥ १६ ॥

卐

બ્રહ્મચર્ય એ જીવનનો મૂલાધાર છે. બ્રહ્મચર્યાશ્રમ એ સદ્ગુણરાશિનો દીવો છે. બ્રહ્મવ્રત એ શક્તિ, તેજ અને સુખનું ધામ છે. ખરે જ, પ્રથમ આશ્રમનું પાલન કરવું એ પવિત્ર કર્ત્તવ્ય છે.

♣

Celibacy is at the root of all life. The life of a student is like a flame, combining in itself all human virtues. Celibacy is an abode of strength, brightness and happiness, and therefore its observance in the first order is the primary duty of all

चतुर्षु खण्डेष्विह जीवनस्य
श्रीब्रह्मदेव: प्रथमेऽस्ति राजन्।
गच्छन्ननभ्यर्च्य जनस्तमग्रे
स्वजीवनाधोगतिमातनोति ॥ १७ ॥

卐

જીવનના ચાર ખંડો પૈકી પ્રથમ ખંડમાં શ્રીબ્રહ્મચર્ય–દેવ વિરાજમાન છે. તેનુ પૂજન કર્યા વગર આગળ ચાલતો માણસ પોતાના જીવનની અધોગતિ કરે છે.

In the very first order among the four orders into which life is divided resides the God Brahma; and if one moves forward without paying homage to him, his career is ruined.

किं सन्मतेः सम्मतिमन्तरेण
लग्नाय सिद्धार्थनृपोऽपि कुर्यात् ! ।
अथेहते तत्सुहृदस्तदग्रे
स प्रेष्य त बोधयितुं तदर्थं ॥ १८ ॥

卐

'સન્મતિ' (વર્ધમાન)ના લગ્ન માટે તેમની સમ્મતિ વગર 'સિદ્ધાર્થ' રાજા પણ શું કરે ! હવે 'સિદ્ધાર્થ' રાજા વર્ધમાનના મિત્રોને તેમની પાસે મોકલીને લગ્ન માટે તેમને સમજાવવા કોશિશ કરે છે.

☘

What could king Siddhārtha, the father of Sanmati, do with regard to his son's marriage without obtaining His consent? In order that He might be pursuaded into marrying. His father sent a number of friends to Vardhamāna.

मित्रेषु साफल्यमनाप्नुवत्सु
स्वयं जनन्येत्युपवर्धमानम् ।
स्नेहस्य वृष्ट्या करुणाऽऽग्रहाच्च
मातुर्वचः स्वीकुरुतेऽन्ततोऽसौ ॥ १९ ॥

卐

વર્ધમાનના મિત્રોને પોતાના યત્નમાં સફલતા નથી મળતી, તે અવસરે માતા 'ત્રિશલા દેવી' ખુદ વર્ધમાનની પાસે ઉપસ્થિત થાય છે. માતાની સ્નેહવૃષ્ટિ અને તેમના કરુણાપૂર્ણ આગ્રહથી આખરે વર્ધમાન માતાનું કહ્યું માની લ્યે છે

When the friends of Vardhamāna failed in their attempt, Triśalā, His mother, approached Him and made Him agree to her proposal which was accompanied by a shower of affection and tender importunities.

विवाह-संस्थामथ सम्प्रविश्य
ब्रह्माश्रमाद् याति गृहाश्रमं सः ।
तद्धर्मपत्न्या अभिधा यशोदा
प्रसूतिरेका च तयोः कुमारी ॥ २० ॥

卐

હવે, વિવાહસંસ્થામાં પ્રવેશ કરીને મહાવીર બ્રહ્મચર્યાશ્રમમાંથી ગૃહસ્થાશ્રમમાં દાખલ થાય છે. તેમની ધર્મપત્નીનું નામ 'યશોદા' છે. પ્રસૂતિમાં તેમને એક કન્યા થાય છે.

☘

Now, having performed the ceremony of marriage. He duly entered into the second order of a householder from that of a Brahmachārin. The name of His lawfully wedded wife was Yaśodā, and from this union a daughter was born.

विहाय काँश्चित् सकला अनेनाऽऽ
श्रमाध्वना तीर्थकरादयोऽगुः ।
गार्हस्थ्यमप्राप्य पुरोऽगमन् ये
तेऽत्यल्पसङ्ख्याः क्रमगामुकाग्रे ॥ २१ ॥

卐

કેટલાકને બાદ કરતાં, 'તીર્થંકર' વગેરે બધા આ આશ્રમ-પદ્ધતિના માર્ગે ચાલ્યા છે. જેઓ ગૃહસ્થાશ્રમમાં આવ્યા વગર આગળ ગયા છે તેઓ, આશ્રમપદ્ધતિના ક્રમે ચાલનારાઓના મુકાબલે બહુજ થોડી સંખ્યાવાળા છે.

卐

Barring a few exceptions, every one including the Tirthankaras passed through the stage of a householder; if there be others who advanced further without being householders, their number, indeed, is comparatively small.

गार्हस्थ्यमप्राप्य पुरो गमस्तु
संसाधनीयो विरल-प्रकृत्याः ।
विश्वप्रसिद्धः क्रमिकाश्रमाध्वा
प्रायोऽखिलास्तेन ततः प्रयान्ति ॥ २२ ॥

卐

ગૃહસ્થાશ્રમમાં આવ્યા વગર આગળ જવું એ વિરલ-પ્રકૃતિસાધ્ય છે જગત્પ્રસિદ્ધ માર્ગ આશ્રમ-પદ્ધતિનો ક્રમિક માર્ગ છે. એટલે પ્રાયઃ બધા એ જ માર્ગે ચાલે છે.

☘

It is possible only for such as are blessed with extraordinary powers to advance further without passing through the stage of a householder. That the four orders are to be followed in the ascending order is a well established tradition, and this leads people to follow the orders often in the same way.

यः स्यात् प्रमोदस्तनयावतारे
न स प्रमोदस्तनयावतारे ।
कन्योद्भवः प्रत्युत खेदहेतुः
संजायमान परिदृश्यतेऽद्य ॥ २३ ॥

卐

પુત્ર અવતરતા જે હર્ષ થાય, તે પુત્રી અવતરતાં ન થાય. બલ્કે, દીકરીનો જન્મ આજે ખેદજનક થતો જોવામા આવે છે.

A daughter's birth does not give as great joy as the birth of a son In the present age, however, when a daughter is born it is regarded as an occasion for regret.

परिस्थितावीदृशि कारणं तु
समाजसंस्थागतदुर्व्यवस्था ।
पुत्रश्च पुत्री परमार्थतस्तु
देशस्य खल्वस्ति समा विभूतिः ॥ १४ ॥

卐

આવી પરિસ્થિતિ થવામાં કારણ તો સમાજસંસ્થાગત દુર્વ્યવસ્થા છે. પરમાર્થતઃ પુત્ર અને પુત્રી બન્ને દેશની સરખી વિભૂતિ છે.

Such a state of affairs is caused by the confusion in the social structure. Son and daughter both, really speaking, are assets to the nation.

ईदृक्षसाम्योज्ज्वलभावनाया
विकासनायै जनतामनस्सु ।
अदृष्टसंकेतवशेन मन्ये
महात्मवीरस्य कनीपितृत्वम् ॥ २८ ॥

卐

આવી 'સમાનતા'ની ઉજ્જ્વલ ભાવના જનતાના મનમાં ખિલવવા માટે, હું માનું છું કે, અદૃષ્ટસંકેતવશાત્ મહાત્મા વીરને કન્યાના પિતા થવાનું સાંપડયું હશે!

❖

To my mind, it appears that, by a strange freak of nature, the high-souled Vīra became the father of a daughter in order that a sense of such equality between son and daughter might spread amongst the people.

स्वभागिनेयेन 'जमालिना'ऽमा
वीरः समुद्वाहयति स्वकन्याम् ।
रूढिप्रकारा भुवि भिन्न-भिन्ना
काले च काले परिवृत्तिभाज ॥ २६ ॥

卐

મહાવીર પોતાની કન્યા પોતાના ભાણેજ 'જમાલિ' સાથે પરણાવે છે. દુનિયામા રૂઢિની રીતો ભિન્ન–ભિન્ન હોય છે, અને સમયે સમયે બદલાયા કરે છે

Vira gave His daughter in marriage to Jamali, His sister's son Traditions vary in different countries, and go on changing with the change of times

सन्तो महान्तोऽवतरन्ति नैव
भोगाय सांसारिकवैभवस्य ।
महावतारेण तथाविधानां
भवेन्महत् संकलितं रहस्यम् ॥ २७ ॥

卐

મહાન્ સન્ત આત્માઓ સંસાર–વિલાસ ભોગવવા માટે જન્મતા નથી. તેમના અવતરણ સાથે મ્હોટું રહસ્ય સંકળાયલુ હોય છે.

卐

Great saints are never born for worldly enjoyments; there is always an underlying mystery in the birth of such great personages.

धीरो यदाऽजायत, भारतस्य
स्थितिर्विचित्रा समभूत तदानीम् ।
मूढक्रियाकाण्डविमोहजाले
निबध्यमाना जनता यदाऽऽसीत् ॥ २८ ॥

卐

મહાવીર જન્મ્યા તે વખતની ભારતવર્ષની સ્થિતિ વિચિત્ર હતી. જે વખતે જનતા અજ્ઞાન કર્મકાંડની મોહજાળમાં ફસાવાતી હતી;

❀

Strange was the condition of India when Vira was born. The people were enmeshed in a taugle of meaningless ritualism:—

"धर्माधिनाथै"श्च जनो यदाऽन्ध-
श्रद्धावटेऽभूत् परिपात्यमानः ।
उच्चत्रुवा नीचपदेऽवगम्य
परान् यदानल्पमदूदयंश्च ॥ २९ ॥

卐

અને, જે વખતે ધર્મના "ઠેકેદારો" લોકોને અન્ધશ્રદ્ધાના ખાડામાં પટકી રહ્યા હતા, અને, જે વખતે પોતાને 'ઉચ્ચ' માનનારાઓ બીજાઓને "નીચ" સમજી બહુ સતાવી રહ્યા હતા;

∴

They were thrown into the abyss of blind faith by the leaders of religious thought. Those who called themselves superior were harassing others whom they considered to be low;-

यदापजह्रुर्महिलाधिकारा-
नन्यायतः पौरुषगर्वमत्ता. ।
धर्माय यज्ञादिषु भूरिहिंसा-
पापानलः प्रज्वलितो यदाऽऽसीत् ॥ ३० ॥

卐

અને, જે વખતે પૌરુષ-મદથી છકી ગયેલા પુરુષો અન્યાયથી સ્ત્રીજાતિના હક્કો પર ત્રાપ મારી રહ્યા હતા, અને, જે વખતે ધર્મના નામે યજ્ઞાદિમાં પશુ-વધનો પાપાનલ ભયંકર રીતે ધમધમી રહ્યો હતો;

卐

Men, intoxicated with the pride of manhood, unjustly deprived women of their inherent rights, and the fire of sin arising from the excessive immolation of animals in sacrifices in the name of religion was fully ablaze;—

एतादृशे भारत-दौःस्थ्यकाले
देवार्यदेवो 'मगध'-प्रदेशे ।
ख्याते पुरे 'क्षत्रियकुण्ड'नाम्नि
प्राजायत क्षत्रियराजगेहे ॥ ३१ ॥
(चतुर्भिः कलापकम्)

卐

–એવા દેશની દુર્દશાના વખતમાં 'દેવાર્ય' દેવ 'મગધ' દેશમાં, જાણીતા 'ક્ષત્રિયકુંડ' નગરમાં, ક્ષત્રિય રાજાના રાજમહાલયમાં અવતરે છે.

☘

At this miserable juncture was born the Lord Devārya, in a royal family of Kśatriyas in the city of Kśatriya-kunda in the province of Magadha

अभूदसौ सार्धसहस्रयुग्म-
वर्षाध्र्वेकालो बहुदूषितस्व ।
पाखण्ड-दम्भैश्च कुलाभिमान-
मदैरनाचार-वधोपतापै. ॥ ३२ ॥

卐

લગભગ અઢી હજાર વર્ષ ઉપરનો એ કાળ અનાચાર, દંભ, પાખંડ અને જાતિકુલાભિમાન-મદોથી તથા હિંસાત્રાસથી બહુ દૂષિત હતો.

Some two thousand and five hundred years ago, the age was vitiated with the boasts of unbelievers, pride of birth irreligious conduct, and the distressing sight of animal-slaughter

अशान्तवातावरणाभ्रपुंजाऽऽ-
वृतप्रजोद्धारविधानहेतोः ।
स्वाभाविकः कस्यचनावतार
आसीत् तदानीं सुमहात्मशक्तेः ॥ ३३ ॥

卐

અશાન્ત વાતાવરણનાં અભ્રપટલથી ઘેરાયલી પ્રજાના ઉદ્ધરણ માટે તે વખતે કોઇ સુમહાન્ આત્મશક્તિનું અવતરણ થવું સ્વાભાવિક હતું.

It seemed as if the people were shrouded in thick clouds in a very disturbed atmosphere; and, for the sake of their uplift, it was very natural that some extraordinary person, possessing wonderful soul-force, should appear on earth.

धर्मान्ध-सत्तोन्मद-निर्दयत्वा-
त्याचारवायुः प्रसरीसरीति ।
तदा तदातापशमाय शान्ति-
पाठाय कोऽप्येति भुवं महात्मा ॥ ३८ ॥

卐

ધર્માન્ધતા, સત્તોન્માદ અને નિર્દયતાનો અત્યાચાર-વાયુ જ્યારે ખુબ ફેલાય છે ત્યારે તેના સન્તાપને શમાવવા અને શાન્તિના મન્ત્રપાઠ ભણાવવા માટે કોઈ મહાત્માનું પૃથ્વી પર આગમન થાય છે.

卐

Whenever an atmosphere of bigotry, *intoxication of power and oppression by cruelty,* prevails, some great soul appears in the world in order to remove distress, and recite charms by which peace is restored.

उच्चोच्चशक्तेरवतार एष
यद् वर्धमानो भुवमाजगाम ।
असौ विरक्तो जगदार्त्तनादै-
र्भवन्यनल्पाऽऽत्मविमुक्तिचिन्तः ॥ ३२ ॥

卐

આ ઉંચીમાં ઉંચી શકિતનું અવતરણ છે કે મહાવીરનું પૃથ્વી પર આગમન થયું. એ મહાન્ પુરુષ જગતના આર્ત્તનાદોથી વિરકત બની આત્મમુકિતના, પ્રાણીઓની દુઃખ-મુકિતના મહાન્ ચિન્તનમાં મગ્ન બને છે.

❀

An embodiment of the highest power, Vardhamāna came down to earth. This great personage, being filled with a desire for renunciation because of the unceasing cries of earthly creatures, became absorbed in reflection on making them free from miseries.

दुःखस्य मूलं जडमोहरोग-
स्तेनैव संताम्यति विश्वमेतत् ।
चित्तत्त्वभानोज्ज्वलसंयमस्याऽ-
नुशालनं खल्वगदोऽस्ति तत्र ॥ ३६ ॥

卐

દુઃખનું મૂળ જડમોહનો રોગ છે. એથી જ આ જગત્ દુઃખી છે. આત્મદૃષ્ટિપૂત સંયમ જ એ રોગનું ઓસડ છે.

❀

The root of all troubles is the disease of attachment to material things. It is because of this that the whole world suffers The medicine thereof is the practice of self-restraint illumined with the consciousness of the Self

स्वयं तमासेव्य परं प्रपद्य
स्वास्थ्यं स्वकीयं प्रकटीकरोमि ।
कल्याणभूतं जगतः पुरस्त-
मित्युच्चकैश्चिन्तनमाविशत् सः ॥ ३७ ॥

卐

હું પોતે જ પહેલાં એ ઓસડનું સંપૂર્ણ સેવન કરૂં, અને મારૂં પોતાનું (આત્મિક) સ્વાસ્થ્ય પ્રાપ્ત કરૂં; અને પછી એ કલ્યાણભૂત ઓસડને જગત્‌ની આગળ પ્રકટ કરૂં. આ જાતના ઉચ્ચ ચિન્તનમાં મહાવીર નિમગ્ન બને છે.

Let me first administer that medicine to myself and fully get my spiritual health restored to me; and after that I shall show that tried beneficial medicine to the world. He engrossed Himself in reflection of this sort.

दीक्षामनाप्तुं कुरुते स्म पित्रो-
रा जीवितं गर्भपदे प्रतिज्ञाम् ।
खेदाकुलीभूततया स्वगर्भ-
स्थैर्येण मातुः स विवेकशाली ॥ ३८ ॥

卐

મહાવીર ગર્ભાવાસમાં સ્થિર થવાથી તેમનાં માતાજી બહુ ખેદાકુલ થયાં હતાં. એથી એ વિવેકશાલી પુરુષે માતા-પિતા જીવન્ત હોય ત્યાં સુધી દીક્ષા નહિ ગ્રહણ કરવાની, ગર્ભાવસ્થામાં જ પ્રતિજ્ઞા કરી હતી.

∴

As Mahāvīra remained motionless in the womb His mother was plunged in sorrow. This led the wise Vīra to take a vow, while in embryo, not to renounce the world so long as His parents should live.

स चिन्तयामास तदोज्ज्वलात्मा
शुश्रूषमाणस्य गुरू इमौ मे ।
गृहानुपित्र्या क्रमयोगतोऽन्ते
सम्पत्स्यते न्याय्यतया तपोपि ॥ ३० ॥

卐

તે મહાન્ પવિત્ર આત્માએ તે વખતે ચિન્તવેલું કેઃ— "મારા આ માતાપિતાની ઘરમાં રહી સેવા-શુશ્રૂષા કરતાં અન્તે પરિવ્રજ્યા પણ મને અનુક્રમે ન્યાયસર સાંપડશે.

ॐ

That great and noble soul reflected that while serving His parents in the home, His Dikśā would ultimately be attained by gradual degrees in accordance with the proscribed rules.

समग्रपापापगमस्वरूपा
दीक्षा मता निर्मलभावयोगा ।
अत्यन्तसन्ताप विधायकस्य
पित्रोर्न सा न्यायसमन्विता स्यात् ॥ ४० ॥

卐

'दीक्षा सर्व पापोनी निवृत्तिरूप अने निर्मळ भाव वृत्तिरूप फरमाववामा आवेली छे. माटे माता–पिताने अत्यन्त दुःख–सन्तापमां नाखी दीक्षा ग्रहण करवी न्यायसर नथी

ॐ

Dikśa is recognized as the greatest dissipator of sins, and in Dikśa all the pure sentiments are combined It is, therefore, assuredly not proper to receive Dikśa if it causes grave anxiety to the minds of parents

पित्रोरुपास्तिर्व्रतसम्पदादि-
भूतं महामङ्गलमस्ति लोके ।
सुदुष्प्रतीकार-महोपकारी
पूजास्पदं धर्म्यधियां महत् तौ ॥ ४१ ॥

" ચારિત્ર-વ્રતની સાધનાનું પહેલું મહામંગલ માતા-પિતાની ઉપાસના છે. જેમનો પ્રત્યુપકાર બહુ દુષ્કર છે એવા મહોપકારી માતા-પિતા ધર્માર્થી જનને મહાન્ પૂજનીય હોય છે.

The worship of parents, which is highly auspicious, is a preparation for the life of a mendicant. Parents whose debts are very difficult to repay, are the first objects of veneration for the righteous.

स शुद्धधर्मा स पुन कृतज्ञः
सती च तद्देवगुरुप्रभावौ ।
समुज्ज्वलान्तःकरणेन सम्यग्
पतौ महान्तौ प्रतिपद्यते यः ॥ ४२ ॥

(चतुर्भि कलापकम्)

卐

" તે શુદ્ધ ધર્મને ભજનારો છે, તે કૃતજ્ઞ છે અને તેની દેવગુરુસેવા પ્રશસ્ત છે, કે જે એ મહાન્ ગુરુઓ (માતા–પિતા)ને ઉજ્જવળ અન્તઃકરણથી યોગ્ય રીતે આરાધે છે "

✿

He is said to be pure and religious, He is regarded as grateful and he is said to excel in reverence for the preceptor and the gods who, with a pure heart, fervently worships his parents who are considered to be the great preceptors.

साधारणस्वार्थंकृतेऽपि पित्रो-
विमाननाचापलमाचरद्भिः ।
एष प्रसङ्गः परिचिन्तनीयो
देवार्यदेवस्य महोदयस्य ॥ ४३ ॥

卐

સાધારણ સ્વાર્થ માટે પણ જેઓ પોતાના માતા-પિતાનું અપમાન કરવાની ચપળતા કરી બેસે છે તેમણે મહોદય 'દેવાર્ય' દેવનો આ પ્રસંગ વિચારવો ઘટે.

卐

Those who audaciously insult their parents for mere gain should ponder this incident in the life of Devārya of excelling brilliance.

यदीयमन्तःकरणं विरक्त-
मत्यन्तमुत्कं तपसे प्रयातुम् ।
विलम्बते प्रव्रजितु तथापि
स केवलं तोषकृते स्वपित्रोः ॥ ४४

卐

જેનું વિરક્ત અન્તઃકરણ પ્રવ્રજ્યાના પથે પ્રયાણ કરવા અત્યન્ત ઉત્કંઠિત થઇ રહ્યું છે, છતાં તે મહાન્ યુવક કેવળ પોતાના માતા–પિતાને સંતોષવાની ખાતર દીક્ષા લેવામાં વિલમ્બ કરે છે.

♣

Although His mind was utterly free from all desire, and He was anxious to embrace the life of an ascetic, this great soul delayed His initiation simply in order to keep His parents contented.

अमुत्र मातापितरौ प्रयातोऽ
    ष्टाविंशवर्षे सति वर्धमाने ।
राज्याभिषेकोऽथ शिरः किमीयं
    'सिद्धार्थ-सून्वोः समलङ्करोतु ! ॥ ४५ ॥

卐

વર્ધમાનની અઠાવીશ વર્ષની ઉમ્મર થતાં તેમના માતા-પિતા પરલોક સિધાવે છે હવે રાજ્યાભિષેક કોના પ્રભાવશાલી મસ્તકને અલંકૃત કરે ? બે ભાઇઓમાં કોનો થાય ?

卐

When He was twenty eight years of age. His parents left for the other world. Now, during the coronation ceremony, out of the two sons of Siddhartha the question was whose head should the crown adorn ?

पुत्रः पिता बान्धव-बान्धवौ च
परस्परोच्छेदपरौ भवेताम् ।
यदर्थमुग्राः समरा भवन्ति
तत्रास्ति लक्ष्म्यां जगदन्धभूतम् ॥ ४६ ॥

卐

જેને માટે બાપ-બેટા અને ભાઈ-ભાઈ એક-બીજાનું ઉચ્છેદન કરવા તૈયાર થાય છે અને જેને માટે ભયંકર યુદ્ધો ખડાં થાય છે તે લક્ષ્મીની અન્દર જગત્ આંધળું બન્યું છે.

The world is blinded by wealth, for whose sake the son fights with his father, brothers are ready to destroy one another, and the most terrible wars take place

परन्तु 'नन्दे'रधिकः प्रियोऽस्ति
लक्ष्म्याः स्वकीयो लघुसोदरोऽसौ ।
निवेदयत्याग्रहपूर्वकं तं
'नन्दि'र्नृपत्वासन आसनाय ॥ ४७ ॥

卐

પણ ' નન્દિ ' ('નન્દિવર્ધન')ને લક્ષ્મી કરતાં પોતાનો ન્હાનો ભાઇ (વર્ધમાન) વધારે વ્હાલો છે ' નન્દીવર્ધન ' વર્ધમાનને રાજ્યગાદી પર બેસવા આગ્રહપૂર્વક નિવેદન કરે છે

But as Nandi loved his younger brother more than the goddess of wealth, he most earnestly begged his brother to occupy the royal throne.

वीरस्तदस्वीकृतिमादरेण
कृत्वा स्वदीक्षाविषये तमाह ।
'मम व्रताभिग्रह आर्य ! पूर्ण-
स्ततोऽनुमन्यस्व तप कृते माम्' ॥ ४८ ॥

卐

મહાવીર તેનો આદર પૂર્વક અસ્વીકાર કરી દીક્ષા માટે પોતાના મ્હોટા ભાઇને કહે છેઃ આર્ય ! મારો વ્રતાભિગ્રહ હવે પૂર્ણ થાય છે. માટે દીક્ષા સારુ મને અનુમતિ આપો !

Vīra respectfully declined the offer, and broached to him the subject of His Dīkṣā. 'Oh Venerable One,' He said, 'My vow for sainthood having been fulfilled, permit me now to commence my austerities '

स आह पित्रोर्विरहोपरिष्टात्
सुदुःसहं मे भवि ते प्रयाणम् ।
वर्षद्वयं तन्मम तोषणायाऽ-
धिकं गृहानावस वर्धमान ! ॥ ४९ ॥

卐

'નન્દી' જવાબ આપે છેઃ ભાઇ ! માતા–પિતાના વિરહ ઉપર વળી તારૂં પ્રયાણ થાય એ મને બહુ દુઃસહ થઇ પડે. માટે મને સંતોષવાની ખાતર, ભાઈ ! બે વર્ષ વધુ ઘરમાં રહી જાઓ.

•

Nandi replied, ' If you also leave me after this separation from our parents, it will be impossible for me to bear it. Oh Vardhamāna, for my sake stay at home for another two years ! '

सद्वाचमङ्गीकुरुते विनम्रोऽ-
धिकं गृहे तिष्ठति वर्षयुग्मम् ।
क्रियाविशेषान् व्रतिजीवनस्य
गृहस्थवेषेऽपि समाचरन् सः ॥ ५० ॥

卐

મહાવીર વિનમ્રપણે પોતાના મ્હોટા ભાઈનું કહ્યું સ્વીકારી લે છે. અને, ગૃહસ્થ-વેષભૂષામાં પણ ત્યાગી જીવનની વિશેષ ક્રિયાઓનું આચરણ કરતા તેઓ બે વર્ષ વધુ ગૃહવાસમાં રહે છે.

With characteristic humility Mahāvīra consented to remain at home for a period of two years, and during this interval, though a householder, He practised the special observances prescribed for an ascetic.

इमां प्रवृत्तिं किल वेद वान-
प्रस्थाश्रमं स्थानतया तदीयाम् ।
आवश्यकोऽभ्यासविधिर्मुमुक्षोः
प्रवेशतः प्रागनगार-धर्मे ॥ ५१ ॥

卐

મહાવીરની આ પ્રવૃત્તિને હું "વાનપ્રસ્થાશ્રમ"ના સ્થાને સમજું છું. મુમુક્ષુને અનગારધર્મમાં પ્રવેશ કરવા અગાઉ ત્યાગનું અભ્યાસવિધાન આવશ્યક છે.

*

I, indeed, consider this conduct of Mahāvīra to correspond with the conduct of a hermit in the third order. This practice of austerities is very necessary for an aspirant to salvation before commencing the life of a homeless ascetic.

अभ्यस्य हि त्यागविधिं प्रवेशो
हितावहः स्यादनगार-धर्मे ।
इत्थं तृतीयाऽऽश्रम-संविधानं
संन्याससम्पादनपूर्वभूमिः ॥ ५२ ॥

卐

ત્યાગવિધિનો અભ્યાસ કરીને અનગાર-ધર્મમાં પ્રવેશ કરવો એ હિતાવહ પદ્ધતિ છે. આમ, ત્રીજા આશ્રમનું વિધાન એ સંન્યાસગ્રહણની પૂર્વભૂમિરૂપ છે.

After having practised the austerities, the entry into the life of an homeless ascetic is indeed very beneficial Thus, the observance of rules of conduct prescribed for the third order is the stage preparatory to the life of an ascetic.

आवश्यकोऽभ्यासविधिर्न पूर्वं
भवेन्महावीरविधोत्तमानाम् ।
तथापि दातुं भुवि बोधपाठं
तथा महानाचरति स्वयं सः ॥ ५३ ॥

卐

જો કે, મહાવીર જેવા ઉત્તમ આત્માઓને ચારિત્ર ગ્રહણ કરવા પૂર્વે ત્યાગનું અભ્યાસવિધાન કરવાની કંઈજ જરૂર ન હોય. છતાં જગત્‌ને બોધપાઠ આપવા સારુ એ મહાન્ આત્મા સ્વયં તે પ્રમાણે આચરણ કરે છે.

❧

No austorities, indeed, are considered imperative for great personages like Mahāvīra; yet He conducted himself in this manner in order that it may serve as an instructive lesson to others.

स त्रिंशदब्दः पुरुषोत्तमोऽथ
संन्यासरूपामुपयाति दीक्षाम् ।
सुविस्मितास्तत्समयाः परेऽपि
मन्तस्तपस्तस्य विलोक्य घोरम् ॥ ५४ ॥

卐

ત્રીશ વર્ષની ઉમ્મરે એ મહાનુભાવ સંન્યાસરૂપ (સર્વવિરતિરૂપ) દીક્ષા અંગીકાર કરે છે તેમનો ઘોર તપ જોઇ તે કાળના બીજા મહાન્ સન્તો પણ ખૂબ અજાયબ થાય છે.

When He was thirty years of age, He became an ascetic, where all attachments are said to cease. Other great saints of His age were wonderstruck at His practice of the most terrible austerities.

मौनाश्रितो द्वादश वत्सराणि
प्रायेण हित्वाऽशनपानकं सः ।
उज्जागरो नग्नशरीरपादो
महोमटत्यारत आत्मशोधे ॥

આત્મશોધમા મગ્ન થયેલ એ મહાન્ આત્મા બાર વર્ષ લગી પ્રાયઃ ખાવું-પીવું મૂકી દઇ, મૌનપણે ઉજાગરા કરતા ઉઘાડે શરીરે તથા ઉઘાડે પગે પૃથ્વી પર પર્યટન કરે છે.

Deeply engrossed in the realization of the soul, He sleeplessly roamed the surface of the earth for twelve long years, naked and bare-footed, observing silence, while having almost given up food and drink.

महामहोपद्रवकष्टपाते-

ष्वपि स्थिरात्मा स महर्षिनाथः ।

न रुष्यति क्वाप्यधमाधमेऽपि

क्षमां दधानः परमां कृपां च ॥ ५६ ॥

卐

મ્હોટા મ્હોટા ઉપદ્રવોનાં કષ્ટો પડવા છતાં જેનો આત્મા સ્થિર છે એવો એ મહાન્ મહર્ષિ કોઇ પર પણ રોષ કરતો નથી. અધમાધમ ઉપર પણ એ સન્તના મહાન્ જીવનમાંથી ક્ષમા અને દયાજ નીતરે છે.

♣

The Lord of great seers, of unruffled mind even in the face of great calamities, never was wrathful to any, but was extremely forgiving and compassionate to even the worst villain.

एवंविधे द्वादशवर्ष-साधने
समाप्तिमागच्छति तस्य योगिनः ।
सर्वप्रकाराऽऽवरणप्रहाणतः
पूर्णं परब्रह्म-महः प्रकाशते ॥ ९७ ॥

卐

આમ, બાર વર્ષની સાધના પૂર્ણ થતાં તે મહાત્માને સર્વ પ્રકારનાં આવરણો (ઘાતી કર્મો) ખસી જતાં પરબ્રહ્મનો પૂર્ણ પ્રકાશ પ્રકટ થાય છે

Thus He, of supremely meditative soul, continued His penance for twelve years, on the expiration of which all veils of impurity were lifted up and He shone, in full brilliance of the highest Brahman [Brahma-Pada].

पूर्णात्माऽसौ परमविमलालोकचैतन्यरूपः
पूर्णानन्दः परमविभुतः श्रीमहावीरदेवः ।
तत्त्वालोकं सृजति परम लोककल्याणहेतो-
रायुष्पूर्त्तौ भवति च निराकारसिद्धस्वरूपः ॥५८॥

卐

પૂર્ણાત્મા, પરમનિર્મલપ્રકાશ-ચૈતન્યસ્વરૂપ, પૂર્ણાનન્દ અને પરમવિભુ શ્રીમહાવીરદેવ હવે લોકકલ્યાણ માટે મહાન્ તત્ત્વાદર્શનું પ્રકાશન કરે છે અને આયુષ્ય (૭૨ વર્ષનું) પૂર્ણ થતા નિરાકાર સિદ્ધસ્વરૂપને પ્રાપ્ત થાય છે.

That perfected soul, the embodiment of consciousness which is full of brightness and immensely pure, the eternal bliss the omnipresent being the venerable God Mahavira radiated bright rays of eternal truths, and taught His great ideals for the welfare of mankind. And when His life-period was over, He attained to the state of formless and perfect existence.

Part II

The Preaching of Lord Mahavira

[*This part is newly added to this present edition of Vira-Vibhuti, by the author with his Gujarati translation as well as an English translation of N. K. Bambhania, M A , LL. B , Mangrol, Kathiawar*]

सत्यप्रकाशं समवाप्य पूर्णं
यद् वर्धमानो जगतो विवेश ।
संक्षेपतस्तत् प्रतिपादयामि
समग्रकल्याणनिदानभूतम ॥ ५९ ॥

卐

તમામ આવરણ–બન્ધોને ઉચ્છેદી સત્યનો પૂર્ણ પ્રકાશ પ્રાપ્ત કર્યા પછી ભગવાન્ મહાવીરે જગતને જે ઉપદેશ કર્યો છે તે સર્વને કલ્યાણકારક હોઇ અહીં ટૂંકમાં રજુ કરું છું.

I here briefly relate what Lord Mahavira taught to the world after receiving that True & Perfect Light. That teaching is such as will benefit all

विमोहनिद्रापतिता मनुष्या
महात्मना कारुणिकेन तेन ।
पवित्रवाणीप्रसरैः स्वकीयै-
र्महस्विभिर्जागरिताः प्रबोध्य ॥ ६० ॥

卐

એ કારુણિક મહાત્માએ મોહનિદ્રામાં પડેલા માણસોને પોતાની પવિત્ર વાણીના તેજસ્વી પ્રચારથી પ્રબોધીને જગાડયા છે.

Men of the world were fast asleep under the influence of Moha (ignorance or infatuation). Them this Great Soul, with His heart overflowing with mercy, has awakened by means of His brilliant flow of pious speech.

धर्माशयात् स्वार्थकृते च हिंसां
विधीयमानां प्रचुरां समन्तात् ।
सोऽपाकितुं दुर्गतिहेतुभूता-
मान्दोलनं ज्ञानमयं ततान ॥ ६१ ॥

卐

તે મહાપુરુષે ધર્મબુદ્ધિથી અને સ્વાર્થને માટે (વિષય-લોલુપતાથી) કરાતી દુર્ગતિકારક હિંસાના બહુ વ્યાપી પ્રચારને નાબૂદ કરવા જ્ઞાનમય આન્દોલન ફેલાવ્યું હતું.

❧

He launched a purely spiritual movement to root out the evil practice of animal-slaughter, which was carried on everywhere under the aegis of religion, which was due to the gross selfishness of men and which was sure to lead them to perdition.

उच्चैर्महात्मा स दिदेश लोकान्-
युष्माकमाच्छेत्तुमसून् परस्य ।
नैवाऽधिकारः, प्रियमेव सर्व-
शरीरभाजां निजजीवनं हि ॥ ६१ ॥

卐

એ મહર્ષિએ લોકોને જોરદાર ઉપદેશમાં કહ્યું: અન્ય પ્રાણીના પ્રાણોને છીનવવાનો તમને હક્ક નથી. બધાઓને પોતાનું જીવન કેટલું વ્હાલું છે એ સમજો!

To men that Great Soul preached at the top of His voice: You have no right whatso-ever to take the life of another. Life is as much dear to others as to you.

सर्वः समाकांक्षति सौख्यमेव
परस्य दुःखीकरणं न युक्तम् ।
दुःखस्य काष्ठा च परा परस्य
प्राणापहारे प्रविचारयध्वम् ! ॥ ६३ ॥

卐

બધા સુખને જ ચાહે છે. બીજાને દુઃખ આપવું એ ઉચિત નથી. જરા વિચાર કરો કે બીજા પ્રાણીના પ્રાણો લેવામાં તેને કેટલું દુઃખ થતું હશે? કેટલી હદે તે દુઃખી થતો હશે!

ॐ

All want happiness and happiness only. Then to give pain to others is bad. Please think: when an animal is killed it feels the worst of pains.

न हिंसया सिध्यति धर्मतत्त्वं
धर्मस्तु सन्तोषणतः परस्य ।
तेनैव संसिध्यति सौमनस्यं
मिथो मनुष्येषु तथाऽऽत्मतोषः ॥ ६४ ॥

卐

હિંસાથી ધર્મનું તત્ત્વ નથી સધાતું. ધર્મ તો બીજાને સન્તોષ પમાડવામાં છે. એજ રીતથી મનુષ્યોમાં પરસ્પર સૌમનસ્ય (મીઠી લાગણી, મીઠો વ્યવહાર) સધાય છે; અને સાથે જ, એમાં આત્મસન્તોષ પણ પમાય છે.

To attain piety (Dharma) through violence! That is impossible. To attain piety make *others happy.* The mutual good-mindedness of men and also self-content flow from this wish to make others happy.

अनन्तसङ्क्लेशभवार्तनादैः
करोति वातावरण च हिंसा ।
मलीमस क्रूर-भयकर च
विलीयते तेन च लोकशान्ति ॥ ६९ ॥

卐

પ્રાણીને હિંસવામાં તેના અનન્ત દુખભર્યા આર્તનાદો ખરેખર વાતાવરણને ક્રૂર, ભયંકર અને મલિન બનાવી મૂકે છે, અને એથી પ્રજાજીવનની શાન્તિ પણ હણાય છે.

卐

The helpless cries of animal experiencing infinite pain while being killed, render the atmosphere dirty, cruel and fearful It is this that destroys world-peace

जिजोविषा चेत् सुखतः स्वयं तद्
न बाधकः स्यात् परजीवनस्य ।
अन्यान् समुत्त्रास्य सुखीबुभूषा
नूनं महामोहविचेष्टितं तत ॥ ६८ ॥

卐

માણસ પોતે જો સુખે જીવવા ચાહતો હોય તો તેણે બીજા જીવોને પણ સુખે જીવવા દેવા જોઇએ, બીજાના જીવનમાં બાધાકારક ન બનવું જોઇએ. બીજાનો કચ્ચરઘાણ વાળીને પોતે સુખી થવા ઇચ્છવું એ તો ખૂબજ અજ્ઞાન ચેષ્ટા છે–ભયંકર ભ્રમણા છે.

*

If one wants to live in peace, let him not destroy that of another. The desire to live happily after destroying others is an egregious blunder.

वनस्पतीनामशनं विहाय
मांसाशनं नैव सती प्रवृत्तिः ।
हिंसां विना क्लेशपरां हि न स्यात्
क्रूराशयोत्पादनिबन्धनं तत् ॥ ६७ ॥

卐

વનસ્પતિનો આહાર મૂકી માંસભક્ષણ કરવું એ સારી વાત નથી. હિંસા કે જે સહેજે ક્લેશોત્પાદનથી ભરપૂર છે, તે વગર તો માંસાહાર ક્યાં સંભવે તેમ છે? એટલે માંસાહારની પાછળ હિંસાનો પાપાનલ ભયંકર ભભૂકી રહ્યો હોય છે. આમ માંસાહાર ક્રૂર આશયમાંથી જન્મે છે અને ક્રૂર આશયને જન્માવે છે.

❀

To leave the vegetarian food and to take to the meat–diet is bad. This meat-diet which can arise only out of hard-heartedness and which further engenders hard-heartedness, is impossible without animal-slaughter which involves a lot of cruelty.

सूक्ष्मासुमत्त्येऽपि वनस्पतीनां
न तान् विना जीवति देहधारी ।
नैसर्गिकं भोजनमाचरंस्तत्,
जनो न दुष्येदमलीमसत्वम् ॥ ६८

卐

વનસ્પતિમાં યદ્યપિ સુસૂક્ષ્મ પ્રાણી તત્ત્વ (Life) છે, તથાપિ તેના આધાર વગર દેહધારી જીવી શકે નહિ. વળી, એ પ્રાકૃતિક આહાર છે, જેમા બિલ્કુલ કોઇ પ્રકારની મલિન ચીજ (લોહી, હડ્ડી વગેરે) નથી. એ માટે એ સ્વાભાવિક પવિત્ર આહાર કરતાં માણસ દૂષિત થતો નથી–ગુન્હેગાર કરતો નથી.

Granted that the plants have some sort of life in them; nevertheless it is impossible for men to live without them This is also the natural and immaculate food. So a man taking it, is tainted with no sin.

दिदेश वीरो महतीमहिंसां
संन्यासिनां गेहव्रतामणुं च ।
संकल्पतः 'स्थूल'शरीरभाजां
निरागसां हिंसनवर्जरूपाम् ॥ ६२ ॥

卐

મહાવીર દેવે અહિંસાનું મહાવ્રત સંન્યાસી જીવન માટે બતાવ્યું છે, જ્યારે ગૃહસ્થો માટે અહિંસાનું અણુવ્રત જણાવ્યું છે. ગૃહસ્થો માટે પ્રરૂપાયલી 'અણુ' અહિંસા નિરપરાધી 'સ્થૂલ' ('ત્રસ') પ્રાણીઓનાં ઇરાદાપૂર્વક હિંસનથી વિરમવામાં સીમિત છે.

卐

Lord Mahāvīra has ordained **non-violence** for all—extra-ordinary non-violence for ascetics & ordinary one for householders. **And** that ordinary non-violence consists in not intentionally killing in: ocent animals.

परस्य दुःखीकरणं कषाय-
विकारदुर्भाववशेन हिंसा ।
प्रमादयोगः स्वयमेव हिंसा
दुर्भाववृत्तिः पुनरुच्यते किम् ? ॥ ७० ॥

卐

બીજાને સ્વાર્થથી, લોભલાલચથી, ક્રોધાદિવિકારથી અગર મૂઢબુદ્ધિથી–ભ્રમિત ખ્યાલથી દુઃખ આપવું એ હિંસા છે. પ્રમાદયોગ–પ્રમત્ત સ્થિતિ–અસાવધાનતા જાતેજ હિંસા છે, તો પછી દુર્ભાવવૃત્તિ માટે તો શું પૂછવું ?

☙

To give pain to others out of such feelings as arise in tainted hearts is also Hinsā (violence). Carelessness itself amounts to violence; much more so then does malice.

हिंसाप्रवृत्तिः प्रतिहिंसकत्वं
वैरेण वैरस्य परंपरा च ।
जगत्यहिंसा-बलमुच्चकोटि
विरोधिचेतांस्यपि नामयेद् यत् ॥ ७१ ॥

卐

હિંસામાંથી પ્રતિહિંસકભાવ જન્મે છે. વૈર વૈરને જન્માવે છે, એમ વૈરથી વૈરની પરંપરા ચાલે છે. જગતમાં અહિંસાનું બળ એ ઉચ્ચ કોટિનું બળ છે, કે જે વિરોધીઓનાં દિલને પણ નમાવે છે.

卐

Violence gives rise to counter-violence. An act of hostility lets loose a flood of such acts. The force of non-violence is of so supreme a type that even hostile hearts may bend before it.

न प्राप्यहो ! सेवत ! दुर्विचार
स्वदुर्विचाराक्रमण स्य एव ।
विश्वाग्निमैत्रीरतिलक्षणं भो !
अहिंसधर्मं समुपाश्रयध्वम् ! ॥ ७२ ॥

卐

ભગવાન્ કહે છે ઓ મનુષ્યો ! કોઇને માટે પણ બુરો વિચાર ન સેવશો યાદ રાખશો કે પોતાના દુષ્ટ વિચારો પોતાની જ ઉપર આક્રમણ કરનાર થઇ પડે છે દુનિયાભરના પ્રાણીઓ તરફ મૈત્રીભાવ રાખવો એજ અહિંસા ધર્મ છે એ ધર્મને તમે તમારા જીવનમા પ્રકાશમાન બનાવો !

☘

Oh never entertain an evil thought Such an evil thought acts upon the person himself Oh men, ever observe the vow of non-violence which consists in wholehearted love for all

प्रियाप्रिय स्वस्य यथा सुखासुख
तथा परस्यापि विचिन्त्य सज्जनाः !
भवेत सर्वत्र सुचित्तभावना
अमंगल कस्यचिदाचरेत नो ! ॥ ७३ ॥

卐

જેમ પોતાને સુખ પ્રિય અને દુઃખ અપ્રિય છે, તેમ બીજાને પણ તેમજ છે. એમ સમજી ઓ ! સજ્જનો ! બધા પ્રાણીઓ તરફ તમારી મનોભાવના શુભ રાખો ! કોઈનું પણ અમંગલ ન કરો.

Just as you like pleasure & dislike pain, so do others also. Think this and be well-wishers of all. Oh, never think of doing ill to anyone

हिंसन्ति लोभाच्छलयन्ति लोभात्
क्लिश्नन्ति लोभाद् रिपयन्ति लोभात् ।
लोभो हि विस्तीर्णमनर्थमूलं
तत् पापमुन्छिद्य सुखीभवेत ॥ ७४ ॥

卐

માણુસ બીજાની હિંસા કરે છે લોભથી, બીજાને ઠગે છે, ઠગવા દાવપેચ કરે છે લોભથી. બીજાને હેરાન કરે છે અથવા પોતે હેરાન થાય છે લોભથી, અને બીજાનો દુશ્મન બને છે: લોભથી. ખરેખર લોભ અનર્થનું વિસ્તીર્ણ મૂળ છે. એ પાપનું નિકન્દન કરી સુખી થાઓ !

It is due to greed that people kill, deceive, give pain to, and act as enemies towards others. That greed is the great source of all evil or all distress. Root it out and be happy

परिग्रहान्दोलनमूर्च्छितात्मा
स्वयं समामन्त्रयति व्ययौघम् ।
तथा परान् मुञ्चति कष्टभूमौ
स्वान्योपकारी खलु लोभरोधः ॥ ७८ ॥

卐

માણુસ પરિગ્રહના આન્દોલનમાં મૂર્ચ્છિત થઇ હાથે કરી દુઃખોને નોતરે છે; એટલુંજ નહિ, એની એ મૂર્ચ્છા બીજાઓને પણ દુઃખી હાલતમાં નાંખે છે ખરેખર લોભના નિયમનથી પોતાને લાભ છે, અને સાથેજ બીજાઓને પણ એથી ફાયદો પહોંચે છે.

One under the influence of avarice invites unto oneself and others a lot of troubles. And it is the arresting of avarice that makes oneself and others happy.

क्रोधात् स्वचित्स्वास्थ्यमपाकरोति
मानान्निरुन्द्धे विकसत् स्वसत्त्वम् ।
दम्भान्निजान्तस्तिमिरं चिनोति
दोषान् समाक्रामत सत्त्वतोऽमून् ॥ ७९ ॥

卐

માણસ ક્રોધથી પોતાનું આત્મિક સ્વાસ્થ્ય ગુમાવે છે, અહંકારથી પોતાના સત્ત્વને વિકાસ પામતાં અટકાવે છે, માયાથી પોતાની અન્દર 'અન્ધકાર'ને સંગ્રહે છે. આ દોષોને તમે આત્મબળે દબાવો !

♣

Anger undermines the spiritual health. Pride checks the growth of heart. Hypocrisy accumulates the internal darkness. Be brave and crush those vices.

उवाच धीर सुगभीरघोषै-
भों भो जनाः ! सम्यगवेत सत्यम ।
सत्यस्य पथामवलम्ब्य धीरा-
स्तरन्ति मृत्यु समपास्तपापा । ७७ ॥

卐

ભગવાન્ મહાવીરે ગંભીર ધ્વનિથી ઉપદેશ કરતા કહ્યુ: હે મનુષ્યો ! સત્યને બરાબર સમજો ! સત્યનો માર્ગ પામીને ધીર આત્માઓ તમામ પાપોથી મુક્ત થઇ મૃત્યુને તરી જાય છે

ॐ

With the deep resounding voice has Lord Mahavira preached· Oh men, know well what the truth is. It is by taking to the path of truth that people wash away all their sins and conquer death.

एको हि धर्मोऽखिलमानवानां
नेतुं समर्थः परमंगलं यः ।
असायहिंसा-तप-संयमात्मा
नातः परो वै कुशलस्य पन्थाः ॥ ७८ ॥

卐

સમસ્ત મનુષ્યોનો ધર્મ એકજ છે, જે જીવનને પરમ મંગલ સ્થિતિ પર લઇ જવા સમર્થ છે. તે ધર્મ અહિંસા, સંયમ અને તપ છે. આ સિવાય કુશલ-માર્ગ બીજો કોઇ નથી.

The path of Dharma (religion) for all is one. It is that which leads them to the perfectly blessed state. And that path is non-violence, penance and self-control. Other than this there is no way to lead to the blessed state.

शमो दमः संयम-सत्य-शील-
क्षमा-दया-त्याग-तपस्तितिक्षाः ।
समाश्रयेताऽमृतधर्ममेनं
विमुक्तये बन्धनतः समग्रात् ॥ ७९ ॥

શમ, દમ, સંયમ, સત્ય, શીલ, ક્ષમા, દયા, ત્યાગ, તપ, તિતિક્ષા એ અમૃતધર્મ છે. તમામ બન્ધનોથી છૂટવા માટે આ ધર્મનો અભ્યાસ કરો !

To become free from all fetters, you should resort to this path of religion leading unto immortality. This path is the pacification of passions, subjugation of senses, control of mind, truthfulness, morality, forgiveness, compassion, renunciation; penance and patient enduring.

द्विजातय: क्षत्रिय-वैश्य-शूद्रा: --
सर्वे: विकासं स्वमलं विधातुम् ।
यावत् समुन्नन्तुमलं द्विजन्मा
शूद्रोऽपि तावन्महिलाऽपि तावत् ॥ ८० ॥

卐

બ્રાહ્મણો, ક્ષત્રિયો, વૈશ્યો અને શૂદ્રો બધા પોતાનો જીવનવિકાસ, આત્મવિકાસ કરી શકે છે. એક બ્રાહ્મણ પોતાની જેટલી ઉન્નતિ સાધી શકે છે, તેટલી, એક શૂદ્ર અને એક સ્ત્રી પણ સાધી શકે છે.

Any one, whether he be a Brāhmana, a Kshatriya, a Vaishya or a Shudra, is competent to accomplish one's spiritual progress A Shudra and a woman are as much competent to progress spiritually as is a Brāhmana

धर्माधिकारे सकलाः समानाः
सर्वे समुन्नेतुमलं चरित्रम् ।
सर्वे समं प्राप्तुमलं विकास-
महन्ति सामान्यत एव मोक्षम् ॥ ८१ ॥

卐

ધર્મનો અધિકાર બ્રાહ્મણ–ક્ષત્રિય–વૈશ્ય–શૂદ્ર બધાઓને એક સરખો છે. એ બધા પોતાના ચારિત્રને ઉન્નત બનાવી શકે છે, એ બધા પોતાનો એક સરખો વિકાસ સાધી શકે છે અને એ બધા એક સરખી રીતે મોક્ષ મેળવી શકે છે.

卐

So far as the path of religion is concerned all are placed equally. All can equally improve their character. All are equally competent to attain their spiritual growth and freedom from bondage.

उच्चो गुणे कर्मणि यः स उच्चो
नीचो गुणे कर्मणि यः स नीचः ।
शूद्रोऽपि चेत् सच्चरितः स उच्चो
द्विजोऽपि चेद् दुश्चरितः स नीचः ॥ ८१ ॥

卐

જે ગુણ–કર્મમાં ઉચ્ચ છે તે ઉચ્ચ છે અને નીચ છે તે નીચ છે. શૂદ્ર પણ સદાચરણવાળો હોય તો ઉચ્ચ છે, જ્યારે બ્રાહ્મણ દુશ્ચરિત્ર હોય તો નીચ છે.

♣

Superior is he whose acts and virtues are superior; and inferior is he whose acts and virtues are inferior. A person having good character is superior though he be a Shudra; and a person having bad character is inferior though he be a Brāhmana.

द्विजातयः क्षत्रिय-वैश्य-शूद्राः
सर्वे खलु स्वोचितकर्मतः स्युः ।
अस्ति प्रतिष्ठा गुणकर्मयोगे
न जातिमात्राद् गरिमास्पदीस्यात ॥ ८३ ॥

બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય, શૂદ્ર બધા પોતાના ઉચિત કર્મથી છે. પ્રતિષ્ઠાનું સ્થાન ગુણકર્મના યોગે છે, જાતિમાત્રથી ગૌરવ નથી.

A person is a Brāhmana, Kshatriya, Vaishya or Shudra according as he does the work befitting a Brāhmana, Kshatriya, Vaishya or Shudra. His superiority depends on his virtues and deeds. The mere fact that he is born in a higher caste cannot entitle him to greater respect.

आसन् द्विज-क्षत्रिय-वैश्य-शूद्रा
भक्तेषु गेहि-श्रमणेषु तस्य ।
प्रव्राजयामास स योषितोऽपि
सर्वाऽऽत्मकल्याणसमानवृत्तिः ॥ ८४ ॥

卐

ભગવાન્ મહાવીરના અનુયાયી સાધુ અને ગૃહસ્થ વર્ગમાં બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય, શૂદ્ર બધા હતા. એ મહર્ષિની શાસન-સંસ્થાનાં દ્વાર બધાને માટે ખુલ્લાં હતાં. તમામ આત્માઓનું કલ્યાણ કરવાની એક સરખી વૃત્તિ છે જેની એવા એ મહાત્માએ સ્ત્રીઓને પણ દીક્ષા આપી છે. એ મહાન્ પ્રભુએ સ્ત્રી-શૂદ્રોને માટે પણ વિકાસસાધનનો માર્ગ એટલોજ મોકળો બતાવ્યો છે.

Among ascetics and householders the followers of Lord Mahavira, there were Brāhmanas, Kshatriyas, Vaishyas and Shudras. He had consecrated even women as nuns. He had but one mind, namely, to emancipate all.

समग्रवस्तुस्थितिबोधनार्थं-
मन्योन्यदृष्ट्यन्तरवेदनार्थम् ।
अन्योन्यमैत्रीपरिभावनार्थं
स्याद्वादतत्त्वं भगवान् दिदेश ॥ ८९ ॥

卐

ભગવાને જગતને અનેકાન્તદૃષ્ટિનો અર્થાત્ વિવિધ દૃષ્ટિબિન્દુઓથી–સાપેક્ષદૃષ્ટિથી વસ્તુસ્થિતિનું વિશાલ અવલોકન કરવાની પદ્ધતિનો પાઠ શિખવ્યો છે–વસ્તુની સાચી અને પૂરી હાલત સમજવા માટે, એકબીજાનાં દૃષ્ટિબિન્દુઓને સમજવા માટે અને એ રીતે જનતામાં પરસ્પર મૈત્રીભાવ જગાડવા માટે.

In order that people may know the truth of things, that they may appreciate one another's view-point and that their mutual relations may become smoother, He taught the philosophy of स्याद्वाद or अनेकान्तवाद which means examining a thing from different view points and which seeks to reconcile in a thing such qualities as are apparently contradictory.

अय हि वादो व्यवहारकार्ये
सामाजिकत्वेऽपि च राजनीतौ ।
धर्मे तथा दर्शन-सम्प्रदाय-
क्षेत्रे समाधानसमर्थभूतः ॥ ८६ ॥

卐

અનેકાન્તવાદની ઉપયોગિતા જીવનનાં બધાં ક્ષેત્રોમાં છે. એનો પ્રયોગ વ્યવહારમાં, સામાજિક વિષયમાં, રાજકારણમા અને ધર્મ, દર્શન તથા સંપ્રદાય ક્ષેત્રોમાં સમન્વય સાધી સમાધાન કરી આપવામાં ઉપકારક બને છે.

It is this philosophy alone that can put an end to all controversy in all spheres, namely, worldly affairs social affairs, politics, religions and philosophical systems.

लोकं समुद्बोधयति स्म वीरः-
कर्त्तव्यसंपालनतत्परः स्याः ।।
कर्त्तव्यसिद्धिस्तव हस्त एव
स्याः स्वाश्रयी स्वं त्वमनन्तशक्तिः ॥८७॥

卐

મહાવીર કહે છેઃ મહાનુભાવ ! કર્ત્તવ્યપાલનમાં સાવધાન બન ! કર્ત્તવ્યસિદ્ધિ તારા હાથમાં જ છે. સ્વાશ્રયી બન ! તારી શક્તિ અનન્ત છે.

Lord Mahavira preaches to all· Your only concern should be to do your duty. To do it lies within your power. Be self-reliant In you there lies hidden infinite power.

स्वय शरीरी निजभाग्यकर्त्ता
कार्यानुरूपं वितनोति भाग्यम् ।
विधातृ नैवेश्वरनामतत्त्वं
स्वहस्तसाध्यं खलु जीवनं स्वम् ॥ ८८ ॥

卐

પ્રાણી પોતેજ પોતાના ભાગ્યનો સ્રષ્ટા છે. જેવ કામ તે કરે છે તેવુ પોતાનુ ભાગ્ય સર્જે છે ઇશ્વર, પરમેશ્વર છે, પણ તે આપણો ભાગ્યસ્રષ્ટા કે વિધાતા નથી પોતાનુ જીવન પોતેજ, પોતાને હાથેજ સાધવાનુ છે.

ॐ

A person himself is the author of his fate. As he does, so he forges his fate. God does exist but He is not responsible for the acts of men To make or mar one's life depends on oneself.

योऽन्तारिपूणां विजये पराक्रमी
लोकोत्तरः सैव महान् पराक्रमी ।
जितेन्द्रियस्याऽऽत्मबलं प्रकाशते
शिरोमणिः सर्वजडौजसां खलु ॥ ८९ ।

卐

આન્તર શત્રુઓને જીતવામાં જે પરાક્રમી છે, તે જ મહાન્ મનુષ્ય લોકોત્તર પરાક્રમી છે. જિતેન્દ્રિય વ્યક્તિનું આત્મબલ જગતના તમામ ભૌતિક બળોના મસ્તક પર રત્નની જેમ ઝગમગે છે.

卐

He alone is the great and extra-ordinary hero who valiantly subdues the enemies within The power of him who has subdued his senses shines like the crest-jewel of all material powers.

सच्चेतनानन्दमहोमयं स्व-
मन्तर्दृशाऽऽत्मानमवेहि तत्त्वम् ।
भ्रमः स्वकर्मावरणैस्तदीयः
शिवः स मुक्तस्तदपासनेन ॥ ९० ॥

卐

મહાભાગ ! તું પોતાને–આત્માને–સચ્ચિદાનન્દરૂપ સ્વચેતનતત્ત્વને ઓળખ ! અન્તર્દૃષ્ટિથી ઓળખ ! એનું ભ્રમણ (ભવભ્રમણ) એના પોતાનાં કાર્મિક આવરણોને લીધે છે. એ આવરણો ખસી જાય એટલે એ મુક્ત છે, પૂર્ણબ્રહ્મ શિવ છે.

❧

With the gaze turned inwards realise thy self which is full of the supreme lustre of intelligence and bliss. His wanderings in this world are due to his being shrouded by his veils of Karma Let him destroy them; and he is blessed, he is free. he is the supreme.

सर्वे चिदानन्दमयाः स्वरूपतः
शरीरभाजः परमेश्वराः समाः ।
अनन्तवैचित्र्यविडम्बनाः पुनः
स्वकीयकर्मावरणानुसारतः ॥ ९१ ॥

卐

બધા જીવો સ્વરૂપે એકસરખા ચિદાનન્દરૂપ પરમેશ્વર છે. પરન્તુ આ અનન્ત વિચિત્રતાઓ, અનન્ત વિડંબનાઓ દરેક પ્રાણીનાં પોતપોતાનાં કાર્મિક આવરણોથી સર્જાઇ છે–પોતપોતાનાં કાર્મિક આવરણોને અનુસાર સર્જાય છે. અખિલ ભવચક્ર–વિવર્ત્ત કાર્મિક ચક્ર પર આશ્રિત છે.

All embodied souls are in their real nature Gods (परमेश्वर) endowed alike with infinite knowledge and infinite bliss; but their infinite varieties and agonies are due to the Karmic forces that cloud them; and rise in accordance with the Karmas of each.

चित्तत्वमेकं सकलांगभाजा-
मन्तर्दृशा भालय शान्तवृत्त्या ।।
सम्पत्स्यते ते तदभेददृष्टिः
सम्पत्स्यसे तेन च विश्वबन्धुः ॥ ९२ ॥

卐

ભદ્ર ! સર્વ પ્રાણીઓનું અન્તસ્તત્ત્વ, અન્તઃસ્વરૂપ, ચિત્તત્ત્વ એકજ છે. શાન્ત ભાવથી અન્તર્દૃષ્ટિએ જો ! એથી તને અભેદદર્શન થશે અને એના ફલરૂપે તારામાં વિશ્વબન્ધુભાવ પ્રગટશે.

With the tranquil mind turned inwards realise the fact that all souls are of tne same nature. That will enable thee to see oneness everywhere. And that in turn will make thee the friend of the world.

अनादिना कर्मबलाश्रयेण
शरीरयोगेन भवं विचित्रम् ।
कर्माणि कुर्वन् परिबम्भ्रमीति
जीवो दधानो जडपारवश्यम् ॥ ९३ ॥

卐

જડવિવશ જીવ કર્મબલાશ્રિત અનાદિ શરીરયોગે કર્મબંધોને કરતો વિચિત્ર ભવોમાં ભ્રમણ કરી રહ્યો છે.

ॐ

On account of the beginningless association with the body which is due to the Karmic forces, the soul bearing material bonds, wanders in this strange world, through innumerable lives, accumulating Karmas.

मोहावृतेर्विस्मृतधान् स्वरूपं
जडानुषगैकरतः शरीरी ।
क्लेशान् प्रभूताननुवोभवीति
तन्मुक्तिमार्गः स्वयमेव साध्यः॥ १४ ॥

卐

જડાનુષંગૈકરસિક પ્રાણી મોહાવરણને લીધે પોતાનું સ્વરૂપ ભૂલી ગયો છે અને એથીજ એ નાનાવિધ કલેશોથી દુઃખી છે. એમાંથી છુટવાનો માર્ગ તેણે પોતેજ સાધવાનો છે. (અન્ય કોઇ સાધી આપે એવું તત્ત્વ દુનિયામાં છેજ નહિ.)

The soul who because of being clouded by ignorance or infatuation has forgotten his native form and who takes delights in material enjoyments alone, repeatedly experiences a lot of pain. Freedom from that is attainable only through his manly efforts.

न कोऽपि नेता नरकं न वा दिवं
न कोऽपि सम्मोचयिता भवावटात् ।
स्वकर्मणा बध्यत एव मुच्यते
स्वकर्मणा याति गतिं शुभाशुभाम् ॥ ९९ ॥

卐

ભગવાન્ કહે છે : નથી કોઈ નરકમાં લઈ જનાર, કે નથી કોઈ સ્વર્ગે બક્ષનાર; તેમજ નથી કોઈ, ભવચક્રમાંથી પ્રાણીને છુટો કરનાર; પ્રાણી પોતાના જ કર્મે બંધાય છે અને પોતાના જ પુરુષાર્થથી છુટો થાય છે; તેમજ પોતાની જ કૃતિ અનુસાર સારી કે ખરાબ ગતિમાં જાય છે.

There is none to lead us to hell or to heaven, nor any to emancipate us from this worldly ditch. Every one of us is either fettered or free on account of one's own acts; and it is on their account alone that one goes to good lives or bad.

नाना व्यवस्थात उवाच चेतनं
भिन्नं प्रतिक्षेत्रकमंगमात्रगम् ।
अनन्तचिद्वीर्यसुखं स्वरूपत:
स्वयं च कर्मावलिकारि-भोगिनम् ॥ १६ ॥

卐

ભગવાન્ કહે છે: આત્મા નાના છે, કેમકે તો જ વ્યવસ્થા શકય છે; અને શરીરે શરીરે ભિન્ન છે, કેવલશરીરવ્યાપી છે અને સ્વરૂપે અનન્તચિત્–વીર્ય–સુખરૂપ છે. એ પોતે જ પોતાની તથાવિધ દશાથી કર્મો બાંધે છે અને ભોગવે છે. (જીવ સ્વયં કર્મ કરે છે, બાંધે છે અને ભોગવે છે. એમાં 'ઇશ્વર' નામના તત્ત્વનો કંઇ જ અભિસંબન્ધ નથી.)

☙

As otherwise there can be no order, Lord Mahavira has taught that the souls (आत्मा) are many, different in different bodies, and pervading their respective bodies and not extending beyond them. They are, moreover, full of infinite knowledge, power and joy in their true nature; and they themselves perform actions and reap their fruits

मुक्तिं च कर्मावरणाद् विमुक्तिं
दिदेश चारित्रबलोपलभ्याम् ।
कर्मानुबन्धो विरमेद् यदा च
क्षीयेत पूर्वश्च तदा हि मुक्तिः ॥ ९७ ॥

卐

કર્માવરણોથી પૂર્ણ મુક્તિ એને મહાવીર મુક્તિ કહે છે. મોહ, અવિદ્યા એ આત્માનાં બન્ધન; એનાથી સર્વથા આત્માનું છુટાપણું થવું એજ એની મુક્તિ છે. કર્મના બંધો થતા અટકે અને પૂર્વના બંધો તમામ ક્ષીણ થાય ત્યારે મુક્તિ છે. અને તે ચારિત્ર–બળથી પમાય છે.

He has further taught that the salvation consists in freedom from all the Karmic bonds, and that this salvation is attainable through the strength of pure conduct. When fresh Karmas cease to bind and all the accumulated past Karmas wear away, one attains salvation.

अनन्तचिद्वीर्यसुखप्रकाशां
देहाक्षचेतोरहितामसूर्त्ताम् ।
शिवामबाधामचलामनन्तां
पूर्णात्मशुद्धिं स उवाच मुक्तिम् ॥ ९८ ॥

卐

ભગવાન્ આત્માની પૂર્ણશુદ્ધિને મુક્તિ કહે છે. એ આત્માની શુદ્ધ અમૂર્ત અવસ્થા છે, જ્યાં શરીર, ઇન્દ્રિયો કે અન્તઃકરણ કંઈ નથી. અનન્તચિદાનન્દવીર્યમય આત્માની એ પૂર્ણ સ્વભાવસ્થિતિ છે. આત્માની એ શાશ્વત, અચલ, અક્ષય, અવ્યાબાધ મંગલ સ્થિતિ એજ એની મુક્તિ-દશા છે.

ॐ

He has also taught that in the emancipated state there is the light of infinite knowledge, power and bliss; there are no body, senses and mind, there is no form, there is blessedness, there is no pain, there is no movement, there is no end and there is perfect purity of the soul. The perfect purity of the soul, endowed with above mentioned qualities is final Emancipation (मुक्ति).

मुक्तस्य भूयो न भवावतारो
मुक्तिर्न सा नाम भवावतारे ।
नान्यत्र मुक्ते परमेश्वरत्व-
मात्मा हि खल्वीश्वर आत्ममुक्तेः ॥ ९९ ॥

卐

મુક્ત થયેલ આત્માનું ફરી સંસારમાં અવતરણ થતું નથી મુક્ત થયા પછી પણ ફરી એનું સંસારમાં અવતરણ થાય તો તે મુક્તિ જ ન કહેવાય. ઇશ્વરનું ઇશ્વરપણું તેની મુક્તિ સિવાય બીજું કંઇ નથી. આત્મા જ ભવ-બંધનથી મુક્ત થતાં ઇશ્વર છે. ભવબંધનથી મુક્ત થયેલ આત્મા સિવાય બીજો કોઇ ઇશ્વર નથી.

卐

An emancipated soul never returns to this world. Nor is it emancipation if an emancipated soul were to return to this world Divinity resides nowhere except in this emancipated state. It is only the very state of the soul that makes it God

मनोविशोधप्रवणैर्विराग-
भावानुकूलैर्विमलैस्तपोभिः ।
समुल्लसत्संयमयोगवद्भिः
संसाध्यते ज्ञानवताऽऽत्ममुक्तिः ॥ १०० ॥

卐

વિરાગભાવને અનુકૂળ અને ચિત્તને સંશોધવામાં પ્રવીણ તેમજ સંયમયોગના પ્રગતિમાન્ વિકાસથી પરિપોષિત એવા નિર્મલ તપથી જ્ઞાનીની મુક્તિ થાય છે.

☘

A person endowed with the true discriminating faculty attains this state of emancipation by means of pure austerities that tend to purify the mind, that are such as would strengthen the spirit of non-attachment and which are further bristling with self-control.

यतो यतो रागमला व्यपेयु-
भजेत् सदा तं तमुपायमुच्चैः ।
मुक्तेरिदं साधनमाह वीरो
न बाह्यलोकैषणगामुकः स्यात् ॥ १०१ ॥

卐

ભગવાન્ ફરમાવે છેઃ જે જે રીતે રાગદ્વેષાદિ મલ નાબૂદ થાય તેમ વર્તો ! તેમ પ્રવર્તો ! તે તે ઉપાયને મજબૂતપણે સેવો ! એજ મુક્તિનું સાધન છે. ભગવાન્ કહે છેઃ બાહ્યલોકૈષણાના અનુગામી ન બનો !

☘

One should always resort to proper expedients what-so-ever as would wash away the dirt of attachment. Lord Mahavira has taught this to be the means whereby to attain salvation. One should never move with the worldly current